

STUDIESTÖD I NORDEN

ASIN och EU 2014 – utvecklingen inom EU-rätten

Eva Rummel, CSN Sverige

Jenny Wäsström, CSN Sverige

Marianne Gjevert Petersen, VUS Danmark

Edda Kristjánsdóttir, LÍN Island

Heidi Maaniittu, FPA Finland

Kirsten Fischer, Lånekassen Norge

Innehållsförteckning

Inledning	3
1. EU-rättens utveckling	4
1.1 Nya rättsdokument	4
1.1.1 Förordningar	4
1.1.2 Direktiv.....	6
1.1.3 Domslut/förhandsavgöranden och pågående ärenden	10
1.1.4 Meddelanden/rekommendationer från kommissionen	19
2. EU-rättens påverkan på den Nordiska tillämpningen	21
2.1 Bosättningsvillkoret.....	21
2.2 Studerande/arbetstagare - syftet med inresan	26
2.3 Godkendelse af uddannelse i udlandet som støtteberettigende (Danmark).....	28
2.4 Støtte til befording for uddannelsessøgende (Danmark)	28
2.5 Utökat familjebegrepp enligt direktiv 2004/38 (Sverige).....	29
2.6 Nedsättning av årsbelopp och EU-rätten (Sverige)	30
2.7 Moderniserad studiehjälp – betänkande från studiehjälpsutredningen (Sverige).....	30
2.8 ESA – stöd till studier vid norska skolor men inte vid utländska (Norge).....	31
Bilaga. EU-domslut med anknytning till studiestödet	32
1. Arbetstagare enligt förordning (EU) 492/2011.....	32
2. Barn till arbetstagare och egenföretagare enligt förordning (EU) 492/2011	38
3. Make/maka/sambo till arbetstagare enligt förordning (EU) 492/2011	40
4. Anhörig till migrerande arbetstagare som återvänder till hemland enligt förordning (EU) 492/2011 samt direktiv 2004/38/EG.....	41
5. Uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38/EG.....	42
6. Permanent uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38/EG	47
7. Associeringsavtal Turkiet.....	49
8. Krav på hemvist, bosättning eller anknytning för rätt till studiestöd/social förmån	50
9. Annat (FEUF etc.)	53
10. Pågående EU-mål	56

Inledning

På Direktörmötet i Stavanger juni 2012 beslutades att Arbetsgruppen för studiestöd i Norden (ASIN) under perioden 2012-2014 ska följa den EU-rättsliga utvecklingen vad gäller tillämpningen av regelverket för studiestödet.

Europa står inför stora utmaningar i arbetet med att nå målen i Europa 2020 och Utbildning 2020. Inom EU-samarbetet har utbildningsfrågorna en hög prioritet. Det pågår bland annat en process för ökad studerandemobilitet och internationaliseringen på utbildningsområdet är påtaglig. Detta får även följder för studiestödsområdet. När en studerande väljer att studera en period utanför det egna landets gränser är det exempelvis centralt att klara ut hur han eller hon skall kunna finansiera sina studier och vilket land som skall bekosta levnadskostnaderna under studieperioden. Då rörligheten och studerandeutbytet ökar mellan olika länder ökar också pressen på offentliga utgifter. Detta är särskilt viktigt för de nordiska länderna eftersom studiestödssystemen i dessa länder internationellt sett är förmånliga. Även om systemen i de nordiska länderna skiljer sig åt på en rad punkter finns också många centrala likheter. Sannolikt underlättar dessa likheter en nordisk förståelse av den påverkan som EU-rätten och den europeiska utbildningspolitiken har. Även om det idag står varje land fritt att bestämma villkoren för beviljande av studiestöd så innebär medlemskapet i EU, samt anslutning till EES-avtalet, att tolkningen och tillämpningen av dessa bestämmelser ska ske i enlighet med EU-rätten¹.

I kapitel ett presenteras översiktligt delar av det som skett inom EU-rättens område. Nya förordningar, direktiv, domslut och meddelanden har kommit som på olika sätt har haft eller kan komma att ha betydelse för utbildningsfrågorna och studiestödet. I kapitel två visas exempel på hur nya domar samt avgöranden från överklagandeinstanser i respektive land har fått till följd att de nordiska länderna har behövt anpassa sina studiestödssystem till nya förhållanden. Denna anpassning är ofta av en relativt komplicerad natur och ASIN har här en uppgift att fylla. Genom att lyfta fram nyheter, vad som är på gång samt genom att synliggöra likheter, skillnader och alternativa tolkningar finns förutsättningar att utveckla en ökad förståelse i arbetet med studiestödsfrågor inom EU/EES och intentionerna bakom EU-rätten. I bilagan redovisas domar relevanta för studiestödet.

¹ FEUF Artikel 165 1 *Unionen ska bidra till utvecklingen av en utbildning av god kvalitet genom att främja samarbetet mellan medlemsstaterna och genom att vid behov stödja och komplettera deras insatser, samtidigt som unionen fullt ut ska respektera medlemsstaternas ansvar för undervisningens innehåll och utbildningssystemens organisation samt medlemsstaternas kulturella och språkliga mångfald.*

1. EU-rättens utveckling

1.1 Nya rättsdokument

EU-rätten är i ständig utveckling och exempelvis ett nytt direktiv eller domslut från EU-domstolen kan få en stor påverkan på hur ländernas studiestödsregler ska tillämpas. Nedan redovisas kortfattat några av händelserna inom området perioden 2012 – 2014.

1.1.1 Förordningar

- **”Erasmus för alla” – Unionens program för allmän utbildning, yrkesutbildning, ungdom och idrott (KOM(2011) 788 slutlig).**

De övergripande målen med det nya programmet är att bidra till uppfyllelsen av målen i Europa 2020-strategin (i synnerhet utbildningsmålen) och Utbildning 2020. Utgångspunkten är att Erasmus ska bli ett stort program för att främja internationellt samarbete kring utbildning, ungdom och sport. Tre typer av aktiviteter ska ha särskilt fokus:

- Mobilitet (lärar-, elev- och studentutbyten, kompetensutveckling, gemensamma mastersprogram, studielånegaranti, erfarenhetsutbyten).
- Projektsamarbete (partnerskap och utvecklingsprojekt mellan skolor, lärosäten, utbildningsorganisationer med flera).
- Stöd för policyförändring (olika verktyg, metoder och arbetssätt för strategisk utveckling på europeisk policynivå).

Som en del i Erasmus+ ingår garantimöjligheter för studielån, d.v.s. möjlighet för masterstuderande att låna för studier i annat EU/EES-land (artikel 20).

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:SV:PDF)

Pågående förhandlingar på förordningsnivå

- **Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning Om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden.** COM(2012) 238 final 2012/0146 (COD)

Förslaget syftar till att möjliggöra ett säkert och ”sömlöst” elektroniskt samspel mellan företag, medborgare och offentliga myndigheter, för att därigenom öka effektiviteten hos offentliga och privata nättjänster, e-affärer och e-handel i EU. Målet är att förbättra den befintliga lagstiftningen och utvidga den till att omfatta ömsesidigt erkännande och godtagande på EU-nivå av anmälda system för elektronisk identifiering och andra viktiga närliggande betrodda e-tjänster.

Den nuvarande EU-lagstiftningen (direktiv 1999/93/EG om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer) gäller i huvudsak endast elektroniska signaturer. Det finns i dag inget heltäckande, gräns- och sektorsöverskridande regelverk i EU för säkra, pålitliga och lättanvända elektroniska transaktioner som omfattar elektronisk identifiering, elektronisk autentisering och elektroniska signaturer.

Förhandlingarna om förslaget har pågått sedan september 2012. Diskussionerna har främst handlat om vilka tillitsnivåer som e-legitimationerna ska ha inom olika e-tjänster. I slutet av oktober 2013 röstade parlamentets kommitté och bestämde sig för ett antal förslag till ändringar av kommissionens ursprungliga förslag. När rådet sedan avslutat sina egna diskussioner om förslaget ska parlamentet och rådet börja förhandla med varandra för att ta fram ett förslag som alla eller åtminstone en majoritet finner godtagbart. Parlamentet har uttalat att målet är att förhandlingarna ska vara avslutade innan nyval till parlamentet äger rum, i maj 2014. Planen är att förordningen ska träda i kraft två år efter att den antagits. Om parlamentet och rådet kan enas och fatta beslut före maj 2014 betyder det att förordningen träder i kraft tidigast 2016.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0238:FIN:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0238:FIN:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0238:FIN:SV:PDF)

- **Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (allmän uppgiftsskyddsförordning) [Första behandlingen]**

Den 25 januari 2012 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till en genomgripande reform av EU:s regler om skydd för personuppgifter. Förslaget innebär att det nuvarande dataskyddsdirektivet ska ersättas av en ny allmän dataskyddsförordning. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att ytterligare harmonisera och effektivisera skyddet av personuppgifter i syfte att förbättra den inre marknadens funktion och öka enskildas kontroll över sina personuppgifter. I och med att regleringen ges formen av en förordning kommer den att bli direkt tillämplig i alla medlemsstater när den trätt i kraft. Om förslaget genomförs kommer förordningen således inte att ersätta bara dataskyddsdirektivet utan även de olika författningar som länderna har beslutat för att införliva direktivets bestämmelser. Förslaget till förordning lämnar dock ett visst utrymme för nationell reglering. Exempelvis är det möjligt att i nationell rätt fastställa vad som är ett allmänt intresse som kan ge rätt att behandla personuppgifter samt att under vissa förutsättningar införa undantag från bestämmelserna i förordningen.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:SV:PDF)

1.1.2 Direktiv

- **Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/98/EU av den 13 december 2011 - om ett enda ansökningsförfarande för ett kombinerat tillstånd för tredjelandsmedborgare att vistas och arbeta på en medlemsstats territorium och om en gemensam uppsättning rättigheter för arbetstagare från tredjeland som vistas lagligen i en medlemsstat.**

Direktivet rör två delar:

- 1) ett enda ansökningsförfarande för ett kombinerat tillstånd för tredjelandsmedborgare att vistas och arbeta på en medlemsstats territorium (förenkling och en harmonisering av regelverket), och
- 2) en gemensam uppsättning rättigheter för arbetstagare från tredjeland som vistas lagligen i en medlemsstat.

I avsaknad av en bredare unionslagstiftning har hittills tredjelandsmedborgare haft olika rättigheter beroende på i vilken medlemsstat de arbetar och vilken nationalitet de har. Det är först då de har vistats i en MS i fem år och fått status som varaktigt bosatt tredjelandsmedborgare (i enlighet med direktiv 2003/109) som de tillskrivits enhetliga rättigheter. Syftet med direktivet är att skapa ett minimum av likvärdiga förutsättningar för tredjelandsmedborgare som kommer till unionen och arbetar, betalar skatt och på så sätt bidrar till unionens totala ekonomi. Rätten till likabehandling regleras i artikel 12 och ska exempelvis gälla arbetsvillkor, lön, villkor om uppsägning, erkännande av examensbevis samt utbildning och yrkesutbildning. Av samma artikel framgår vidare att medlemsstaterna har vissa möjligheter att begränsa rätten till likabehandling genom att undanta stipendier, studiebidrag och studielån. Sverige har valt att använda denna begränsning och studiestöd kommer således inte att beviljas. Av EU-länderna deltar inte Danmark, Irland och Storbritannien. Ikraftträdande 2014.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0001:0009:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0001:0009:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0001:0009:SV:PDF)

- **Europaparlamentets och rådets 2009/50/EG (Blåkorsdirektivet) om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för högkvalificerad anställning.** Av de nordiska länderna berörs Sverige och Finland. I och med direktivet har villkoren utarbetats för ett särskilt arbets- och uppehållstillstånd, ett så kallat blåkort, för personer som vill komma till och arbeta i EU. Syftet är att förbättra EU:s förmåga att attrahera och vid behov behålla arbetstagare från tredjeland som utför högkvalificerat arbete. I och med direktivet har personkretsen med utländska medborgare som har rätt till studiestöd vidgats.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:sv:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:sv:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:sv:PDF)

- **Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/51/EU om ändring av rådets direktiv 2003/109/EG i syfte att utöka dess räckvidd till att omfatta även personer som har beviljats internationellt skydd.**

Direktiv 2003/109 är inte tillämpligt på personer som har beviljats internationellt skydd enligt definitionen i direktiv 2004/83/EG. I och med att direktiv 2011/51/EU införlivas görs nu tillägg i 2003/109 så att även *flyktingar och alternativt skyddsbehövande* omfattas av bestämmelserna om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare. Av EU-länderna omfattas inte Danmark, Irland och Storbritannien av dessa vidgade bestämmelser.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:132:0001:0004:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:132:0001:0004:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:132:0001:0004:SV:PDF)

- **Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/104/EG om arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag, det s.k. bemanningsdirektivet.**

Syftet med direktivet är att skydda arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag och fastställa en lämplig ram för anlitan av arbetskraft som hyrs ut av bemanningsföretag. Centralt för direktivet är likabehandlingsprincipen som formuleras i artikel 5. Enligt denna princip ska arbetstagare som hyrs ut ges samma grundläggande arbets- och anställningsvillkor som om de hade varit anlitade direkt av företaget de arbetar på.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:327:0009:0014:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:327:0009:0014:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:327:0009:0014:SV:PDF)

- **Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordning [...] om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden, det s.k. Yrkeskvalifikationsdirektivet 2005/36/EG.**

KOM(2011) 883 slutlig

Direktiv 2005/36/EG om erkännande av yrkeskvalifikationer (det s.k. yrkeskvalifikationsdirektivet) omförhandlas för närvarande och är tillsammans med tjänstedirektivet nyckeldirektiv för området ”inre marknaden”. Yrkeskvalifikationsdirektivet berör till stora delar utbildningsområdet. Det handlar om erkännanden av yrkeskvalifikationer (validering) och legal rätt att arbeta i EU:s medlemsstater. Möjligheten för arbetstagare och egenföretagare att röra sig inom EU är en nyckelfråga för att tillgodose tillgången på kompetens. Direktivet ska främja rörlighet, tillväxt och sysselsättning. Direktivet innehåller två stora nyheter:

- (i) *Ett europeiskt yrkeskort föreslås.* Syftet med kortet är att förenkla och snabba på erkännandeprocessen. För att uppnå detta krävs att de involverade myndigheterna samarbetar i och arbetar via IMI (informationssystemet för den inre marknaden). Förslaget innebär att det blir obligatoriskt för myndigheterna att använda sig av IMI

- (ii) *En transparensartikel föreslås.* Utgångspunkten är att informationen till den enskilde ska vara lättillgänglig och att systemen för erkännande ska vara användarvänliga. För att uppnå ökad transparens föreslår kommissionen att medlemsstaterna ska skriva ned sina reglerade yrken och även granska sin egen reglering för att se om den är nödvändig, proportionell och icke-diskriminerande. Detta ska skapa möjligheter för individer och medlemsstater att jämföra, diskutera och förenkla de nationella regelverken för reglerade yrken.

Vidare vill kommissionen mot bakgrund av patientsäkerheten tydliggöra bestämmelser om språkkrav och införa ett varningssystem då yrkesutövare förlorar sin rätt att utöva yrket. Det moderniserade direktivet ska vara genomfört senast januari 2016.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0883:FIN:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0883:FIN:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0883:FIN:SV:PDF)

Pågående förhandlingar på direktivsnivå

- **Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder som underlättar utövandet av arbetstagares rättigheter i samband med fri rörlighet för arbetstagare KOM(2013) 236 final (april 2013)**

Förslaget syftar till att minska diskriminering på grund av nationalitet för migrerande arbetstagare inom EU och att minska klyftan mellan teori och praktik vad gäller rättigheterna för migrerande arbetstagare genom att underlätta ett korrekt genomförande av gällande lagstiftning. Förslaget bekräftar rätten till likabehandling och förstärker åtgärderna mot ooberättigade hinder avseende villkor för anställning och tillträde till arbetsmarknaden för arbetstagare som utövar sin rätt till fri rörlighet inom EU. Det föreslagna direktivet omfattar:

- Tillträde till arbetsmarknaden.
- Anställnings- och arbetsvillkor, särskilt angående lön och uppsägning.
- Tillgång till *sociala förmåner* (exempelvis studiestöd) och skatteförmåner.
- Medlemskap i fackföreningar.
- Tillgång till utbildning.
- Tillgång till bostad.
- Tillgång till utbildning för arbetstagarnas barn.

Som ett exempel på hur myndigheter ägnar sig åt otillåten diskriminering i tas boställningsvillkoret upp. Enligt Kommissionen kan nationell lagstiftning ofta innehålla ett villkor om boställning för att migrerande arbetstagare inom unionen och deras familjemedlemmar ska ha rätt till studiemedel, trots att väletablerad rättspraxis från Europeiska unionens domstol finns på området.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0236:FIN:SV:PDF>

- **Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för forskning, studier, elevutbyte, avlönad och oavlönad yrkesutbildning, volontärarbete och au pair-arbete. COM (2013) 151 final**

Det aktuella förslaget är ett svar på uppdraget i artikel 79 i fördraget om den europeiska unionens funktionssätt (FEUF) om att utforma en gemensam invandringspolitik för att säkerställa effektiv förvaltning och rättvis behandling av tredjelandsmedborgare. Förslaget betyder bl.a. att två gällande direktiv slås ihop till ett direktiv - direktiv 2004/114/EG om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för studier, elevutbyte, oavlönad yrkesutbildning eller volontärarbete (studerandedirektivet) samt direktiv 2005/71/EG om ett särskilt förfarande för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse i forskningssyfte (gästforskardirektivet). Föreslagna förändringar motiveras mot bakgrund av Europa 2020-strategin och med hänsyn till att det politiska sammanhanget förändrats under senare år. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0151:FIN:SV:PDF>

- **Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om villkoren för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare inom ramen för företagsintern överföring av personal. COM (2010) 378 final**

Direktivet syftar till att underlätta företagsintern förflyttning av kompetens både till och inom EU för att därigenom stärka EU:s konkurrenskraft och ekonomi. Förslaget innehåller villkor för inresa och vistelse för dessa personer liksom bestämmelser om arbets- och anställningsvillkor, *likabehandling* avseende vissa sociala och ekonomiska rättigheter samt bestämmelser om möjlighet för familjemedlemmar att flytta med.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0378:FIN:SV:PDF>

- **Europaparlamentets och Rådets direktiv om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsongsanställning, det s.k. Säsongsanställningsdirektivet COM 2010:0379**

Direktivförslaget innehåller bestämmelser om att säsongsarbetare ska garanteras vissa arbets- och anställningsvillkor samt bestämmelser om *likabehandling* vad gäller vissa sociala och ekonomiska rättigheter.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0379:FIN:SV:PDF>

- **Kommissionens förslag till direktiv om tillgängligheten till offentliga myndigheters webbplatser KOM(2012) 721 final**

Via direktivet gällande tillgänglighet till offentliga myndigheters webbplatser införs, från och med slutat av 2015, tillgänglighetskriterier som är standardiserade på EU-nivå. Förslaget gäller webbplatsbaserade onlinetjänster som tillhandahålls av offentliga myndigheter. Förslaget samverkar även med en EU-rättsakt om tillgänglighet som riktar sig till den privata sektorn. I en bilaga till förslaget anges vilka typer av webbplatser som ska omfattas. Där anges bland annat socialförsäkringsförmåner, vilket exemplifieras med bland annat studiebidrag.

Vad den europeiska och harmoniserade standarden ska innehålla är oklart, det framgår inte av förslaget. CSN har tolkat det som att den ska innehålla något mer eller något annat än de internationella webbtillgänglighetskraven WCAG 2.0. CSN har även bedömt att hela CSN:s webbplats torde omfattas av direktivets tillämpningsområde. Det beror på att CSN har e-tjänster som förmodligen utgör onlinetjänster i direktivets mening och att det ur användarsynpunkt inte går att skilja mellan vilken information på webbplatsen som ingår i själva e-tjänsten och vilken information som inte ingår i den. CSN anser dock att det är oklart om direktivet omfattar mobila lösningar, t.ex. appar, och interna webbplatser, s.k. intranät.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0721:FIN:SV:PDF>

1.1.3 Domslut/förhandsavgöranden och pågående ärenden

Domslut

I avsnittet redovisas några av de domar som har varit aktuella under den gångna tvåårsperioden och som på ett eller annat vis har haft betydelse för det nordiska studiestödet.

- **C-542/09, Nederländerna mot Kommissionen, Bosättningsvillkor vid utlandsstudier (juni 2012)**

Nederländska regler ställer ett krav på att studiemedel för studier utanför Nederländerna endast kan erhållas av arbetstagare eller deras familjemedlemmar som har bott i landet under tre av de senaste sex åren (den s.k. 3 av 6-årsregeln). Kommissionen ansåg att denna nederländska regel stred mot EU-rätten genom att vara indirekt diskriminerande. Den nederländska regeringen bestred Kommissionens uppfattning och anförde bl.a. att de nationella bestämmelserna syftar till att främja studier i utlandet och att EU-domstolen tidigare har godtagit särbehandling som beror på olika bosättningsorter. Regeringen framförde vidare att det finns sakliga skäl för bosättningskravet och att regeln står i proportion till det eftersträvade målet. Ingen annan åtgärd kunde skydda de intressen som står på spel på ett lika effektivt

sätt. Till försvar för den nederländska saken intervenerade fyra EU-länder – bland annat Sverige och Danmark.

EU-domstolen inleder sin motivering med att framhålla att en arbetstagare som är medborgare i en annan medlemsstat ska få samma sociala förmåner som landets medborgare. Som social förmån räknas bistånd till uppehälle och utbildning. Studiemedel som en medlemsstat beviljar barn till arbetstagare räknas också som en social förmån. Enligt EU-domstolen innebär det således en förpliktelse att erbjuda möjlighet till utbildning även till arbetstagare från unionen som är bosatta på dess territorium. En viss tids krav på bosättning riskerar att missgynna migrerande arbetstagare och gränsarbetare som är medborgare i andra medlemsstater. EU-domstolen fortsätter med att slå fast att även arbetstagarens familjemedlemmar indirekt har samma rätt till likabehandling som arbetstagaren har. Därmed föreligger en skyldighet att säkerställa likabehandling mellan statens egna medborgare och barn till arbetstagare som är medborgare i en annan medlemsstat men som är bosatta i den förstnämnda medlemsstaten. Det nederländska bosättningsvillkoret medför en särbehandling i förhållande till nederländska arbetstagare och den utgör en förbjuden indirekt diskriminering, såvida det inte finns sakliga skäl för den. EU-domstolen avvisar till stora delar att budgethänsyn kan motivera en sådan särbehandling. EU-domstolen slår vidare fast att målet att främja studentrörlighet genom uppmuntran att studera utomlands är av ett allmänintresse och detta kan motivera en inskränkning av principen om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet. Men är då det föreskrivna bosättningsvillkoret lämpligt för att uppnå målet (att gynna rörligheten för studenter) och är villkoret proportionerligt?

Domstolen finner att Nederländerna inte har kunnat visa att ”3 av 6 års regeln” är nödvändig och att den står i proportion till det eftersträvade målet. Regeln är enligt EU-domstolen alltför kategorisk och den nederländska regeringen har inte styrkt att bosättningsvillkoret inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå lagstiftningens mål.

- **C-46/12, L.N. Huvudsyftet med inresan - Arbetstagare/studerande - rätt till studiestöd (februari 2013)**

Danmark har i början av 2012 lyft en fråga till EU-domstolen. Ärendet gäller definitionen av begreppet studenter och migrerande arbetstagare i enlighet med deras vistelse i Danmark enligt direktiv 2004/38 (art.7.1 och 24.2), samt i vilken utsträckning en student kan betraktas som en migrerande arbetstagare. Fallet handlar om en EU-medborgare (L.N.) som har ansökt om en studieplats vid Copenhagen Business School i mars 2009. L.N. flyttade till Danmark och i juni 2009 började han att arbeta. I augusti 2009 ansökte han om danskt studiestöd och i september 2009 påbörjade han utbildningen vid CBS. Ansökan avslogs eftersom man ansåg att L.N. hade kommit till Danmark med huvudsyftet att bedriva en utbildning och därför bör betraktas som en studerande enligt artikel 7. 1, punkt c i kombination med artikel 24.

punkt 2. Ärendet överklagades och hamnade sedermera hos EU-domstolen för ett förhandsavgörande.

Såväl den danska som den norska regeringen gör gällande att artikel 7.1 c i direktiv 2004/38 jämförd med artikel 24.2 i samma direktiv ska tolkas så, att en unionsmedborgare som studerar i den mottagande medlemsstaten på heltid och som har rest in i medlemsstaten i detta syfte kan nekas rätt till bistånd till uppehälle för studier de första fem åren av sin vistelse även om personen i fråga bedriver deltidsarbete parallellt med studierna. Som svar på detta preciserar EU-domstolen att omständigheter som avser den aktuella personens beteende före och efter anställningsperioden, saknar betydelse när det ska fastställas huruvida en person är att betraktas som arbetstagare. Sådana omständigheter har inget samband med de objektiva kriterier som finns i rättspraxisen angående begreppet arbetstagare. Det avgörande blir därmed huruvida personen uppfyller de objektiva kriterierna angående arbetstagarbegreppet. Av fast rättspraxis framgår att begreppet ”arbetstagare”, är ett självständigt unionsrättsligt begrepp som inte ska tolkas restriktivt. Begreppet ska vidare definieras enligt objektiva kriterier som kännetecknar ett anställningsförhållande, dvs. att en person under en viss tid mot ersättning utför arbete åt en annan person under dennes ledning. Varken en låg ersättningsnivå, frågan om varifrån medlen till ersättningen kommer eller den omständigheten att vederbörande endast arbetar ett mindre antal timmar i veckan utesluter att en person anses som ”arbetstagare”. För att kunna betecknas som arbetstagare krävs emellertid att den berörda personen utför ett faktiskt och verkligt arbete som inte utförs i så liten omfattning att det framstår som rent marginellt och underordnat. Vid bedömningen av om detta villkor är uppfyllt ska den hänskjutande domstolen grunda sig på objektiva kriterier och göra en helhetsbedömning av alla omständigheter i målet som berör det aktuella arbetet och anställningsförhållandet i fråga.

EU-domstolen slår fast, att en unionsmedborgare som studerar i en mottagande medlemsstat och där parallellt utför ett faktiskt och verkligt avlönat arbete av sådant slag att den berörda personen har ställning som arbetstagare, inte får nekas studiestöd som beviljas medborgare i denna medlemsstat. Den omständigheten att den berörda personen har rest in i den mottagande medlemsstaten med huvudsyftet att studera saknar betydelse för att fastställa om han eller hon har ställning som arbetstagare.

- **C-367/11, Prete. Krav på flera års studier i en medlemstat för att få ersättning (oktober 2012)**

Belgisk lag kräver minst sex års studier i landet för att en särskild arbetslöshetsersättning ska kunna betalas ut. Detta strider mot fri rörlighet för personer, konstaterar EU-domstolen. Målet rör en fransk medborgare som sökte arbete som sekreterare i Belgien. När hon inte fick jobb där ansökte hon, hos den belgiska arbetsmarknadsmyndigheten, om så kallad särskild arbetslöshetsersättning för unga som söker sitt första arbete. Myndigheten avlog dock kvinnans ansökan

med motiveringen att hon, enligt belgiska regler, måste ha fullgjort minst sex års studier i landet för att beviljas ersättningen. EU-domstolen fastslår att artikel 39 EG utgör hinder för en sådan nationell regel eftersom detta krav utgör hinder för beaktandet av andra representativa omständigheter som kan visa att det föreligger en faktisk anknytning mellan sökanden och den aktuella geografiska arbetsmarknaden. Den belgiska regeln går därför utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det mål som eftersträvas med nämnda bestämmelse, dvs. att säkerställa förekomsten av anknytning.

- **C-75/11, Krav för att få bistånd till uppehålle för studier (oktober 2012)**

Kommissionen uppmärksammades på att studerande som var medborgare i andra medlemsstater än Österrike och som studerade i Österrike ofta fick betala betydligt mer än österrikiska studerande för att utnyttja kollektivtrafiken. I vissa delstater var det enbart studerande som mottog österrikiska familjebidrag som kom i åtnjutande av nedsatt pris på transporter. Kommissionen anser att detta utgör en indirekt diskriminering eftersom villkoret är lättare att uppfylla för österrikiska medborgare då deras föräldrar i regel mottar sådana bidrag.

Österrike åberopar artikel 24.2 rörlighetsdirektivet och hävdar att medlemsstaterna inte har någon skyldighet att bevilja bistånd för uppehåll för studier till andra än arbetstagare och personer med permanent uppehållsrätt.

Domstolen konstaterar att nedsatt pris på transport för studerande är ett bistånd till uppehålle för studerande. Emellertid är det enbart bistånd till uppehålle för studier ”i form av studiebidrag eller studielån” som omfattas av undantaget från principen om likabehandling i artikel 24.2 i direktiv 2004/38. Domstolen konstaterar vidare att det är legitimt att värdmedlemsstaten vill säkerställa att förmånstagaren har en faktisk anknytning till staten. Ett sådant mål kan motivera begränsningar av rätten till fri rörlighet enligt artikel 21. En indirekt diskriminering kan dock endast vara motiverad om den grundar sig på objektiva skäl oberoende av nationalitet och står i proportion till det legitima mål som eftersträvas av de nationella bestämmelserna. Österrike har inte visat att deras system är objektivt motiverat. Domstolen fastslår därmed att Österrike bryter mot bestämmelserna om fri rörlighet och icke-diskriminering i (artiklarna 18, 20 och 21 fördraget och artikel 24 i direktiv 2004/38) genom att enbart ge studerande vars föräldrar mottar familjebidrag nedsatt pris på transporter.

- **C-379/11, Krier. Krav på bosättning för att erhålla en social förmån (december 2012)**

I Luxemburg har arbetsgivare som anställer arbetslösa arbetstagare som fyllt 45 år rätt till ett anställningsstöd (en social förmån liksom studiestöd). Ett krav för att få stödet är dock att den berörda arbetstagaren måste ha varit anmäld som arbetssökande i samma medlemsstat, vilket förutsätter att den arbetslöse också är bosatt i landet. En förvaltningsdomstol i Luxemburg frågar sig huruvida ett sådant

villkor är förenligt med artikel 45 FEUF (fri rörlighet för arbetstagare inom EU). EU-domstolen kommer fram till att ett sådant villkor i en nationell lagstiftning kan utgöra ett hinder mot den fria rörligheten. I domen hänvisas till C-542/09 och det faktum att ett bosättningsvillkor i princip är olämpligt när det gäller migrerande arbetstagare och gränsarbetare, eftersom dessa, genom sitt tillträde till en medlemsstats arbetsmarknad, i princip är tillräckligt integrerade i samhället för att kunna återropa principen om likabehandling. Anknytningen genom integration uppstår bland annat genom att migrerande arbetstagare och gränsarbetare – via den skatt de betalar i den mottagande medlemsstaten till följd av det förvärvsarbete som utförs där – också bidrar till finansieringen av socialpolitiken i denna stat.

- **C-529/11 Alerpe och Tijani. Bibehållen uppehållsrätt efter skilsmässa (maj 2013)**

Domen handlar om huruvida en tredjelandsmedborgare behåller sin uppehållsrätt efter skilsmässa från en unionsmedborgare, i de fall tredjelandsmedborgaren är förälder till ett barn äldre än 21 år och som studerar i den mottagande medlemsstaten. Domstolen konstaterar att föräldern till ett barn som har uppnått myndighetsålder och utövat sin rätt till utbildning enligt artikel 12 i rådets förordning nr 1612/68, kan tillerkännas fortsatt härledd uppehållsrätt enligt denna artikel om barnet alltjämt behöver föräldrarnas närvaro och omvårdnad för att kunna genomgå och fullfölja sin utbildning. Det ankommer på den nationella domstolen att bedöma huruvida det myndiga barnet alltjämt behöver sin förälders närvaro och omsorg för att kunna genomgå och fullfölja sin utbildning. Den nationella domstolen kan då beakta omständigheter som tyder på ett verkligt behov, exempelvis barnets ålder, huruvida barnet bor i familjens hem eller huruvida barnet behöver föräldrarnas stöd i ekonomiskt eller känslomässigt hänseende för att kunna genomgå och fullfölja sin utbildning. Vidare fastslår domstolen att endast de vistelseperioder som uppfyller villkoren i direktiv 2004/38 kan beaktas vid bedömningen av huruvida anhöriga tredjelandsmedborgare ska kunna förvärva permanent uppehållsrätt.

- **C-20/12 Giersch. Krav på bosättning för att få studiestöd (juni 2013)**

Domen gäller fyra EU-medborgare som är bosatta Belgien och Tyskland men vars förälder arbetar i Luxemburg. Frågan gäller kravet på likabehandling enligt artikel 7 i förordning 1612/68 (numera förordning 492/2011). Ett antal barn till gränsarbetande föräldrar (som arbetar, men inte bor i Luxemburg) har nekats rätten till studiestöd för att de inte uppehåller sig i landet. Luxemburg har anfört dels ett *politiskt/socialt mål* - att bestämmelserna är ett sätt att uppnå målet att öka andelen bosatta i landet med en examen från en högre utbildning och dels ett *ekonomiskt mål* – att säkerställa att studiestödet inte blir en orimlig ekonomisk börda.

Domstolen konstaterar ännu en gång att det i princip är förbjudet för en medlemsstat att kräva att ett barn till en migrerande arbetstagare (gränsarbetare) måste vara bosatt i medlemsstaten för att få studiemedel. Domstolen konstaterar att

bosättningsvillkoret indirekt är diskriminerande och att även om det är både legitimt och ändamålsenligt så är det inte nödvändigt och proportionerligt i förhållande till syftet. Det finns andra omständigheter som kan påvisa graden av anknytning mellan en studerande och samhället/arbetsmarknaden i den berörda medlemsstaten, såsom att en av föräldrarna som fortsätter att försörja studenten är en gränsarbetare som har ett varaktigt arbete i denna medlemsstat och redan har arbetat där under lång tid. Domstolen konstaterar vidare att det eftersträvade målet kan uppfyllas på andra sätt, utan att barn till gränsarbetare diskrimineras. Om exempelvis ett studiestöd består av ett lån, skulle ett finansieringssystem som innebär att detta lån, endast beviljas eller inte behöver betalas tillbaka om den student som har rätt till detta återvänder till Luxemburg efter avslutade utlandsstudier för att bo och arbeta. Vidare kan risken för att studiemedlet läggs ihop med ett motsvarande studiestöd från den medlemsstat där studenten är bosatt undvikas genom att ett sådant stöd tas i beaktande vid beviljandet av studiemedel från Luxemburg. För att motverka risken för ”studiebidragsturism”, vilken anförts av samtliga regeringar som avgett yttranden vid domstolen, och för att säkerställa att den gränsarbetare som är skattskyldig och som betalar skatt och avgifter i Luxemburg har tillräcklig anknytning till det luxemburgska samhället, skulle det vara möjligt att uppställa som villkor för studiemedel att den gränsarbetare som är förälder till en student som inte är bosatt i Luxemburg har arbetat i denna medlemsstat under en viss minimiperiod. Ett villkor för att få permanent uppehållsrätt enligt EU-direktivet 2004/38 är en bosättning i landet ifråga under fem år. I de aktuella målen har var och en av de studerande en förälder som arbetar i Luxemburg sedan 23 år, 32 år, 28 år respektive 23 år.

- **C-585/11 Seeberger och Prinz C-523/11 27, Tyskland (juli 2013)**

Medan domarna C-542/09 och C-20/12 berörde utländska medborgare som var ekonomiskt aktiva och sökte studiestöd för studier utomlands berör detta mål tyska medborgare som söker studiestöd från Tyskland för studier utomlands. Det handlar sålunda om vilka rättigheter dessa har pga. sitt unionsmedborgarskap (art. 20 FEUF) och rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i medlemsstaternas territorier (art. 21.1 FEUF). Frågan som ställs är huruvida unionsrätten utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka studiestöd för studier i en annan medlemsstat nekas uteslutande av det skälet att den studerande som har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet inte varit stadigvarande bosatt i sin ursprungsmedlemsstat i minst tre år när studierna påbörjas.

Domstolen inleder mer att konstatera att Prinz och Seeberger såsom tyska medborgare är unionsmedborgare. De kan därför göra gällande de rättigheter som sammanhänger med unionsmedborgarskapet, i förekommande fall även gentemot den egna medlemsstaten. Till de situationer som omfattas av unionsrätten hör rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. Det följer av tidigare rättspraxis att medlemsstaterna visserligen är behöriga att bestämma om undervisningens innehåll och utbildningssystemens organisation, men de måste iakttä

unionsrättens regler om den fria rörligheten. Utifrån detta konstaterar domstolen att en medlemsstat som erbjuder ett portabelt studiestöd måste se till att reglerna inte ger upphov till en omotiverad begränsning av rörelsefriheten. Exkluderande villkor för att få stöd skulle kunna avskräcka de egna medborgarna från rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i en annan medlemsstat. Denna aspekt anses särskilt viktig inom utbildningsområdet med hänsyn till att målen är att främja rörligheten för studerande och lärare. Såsom framgår av tidigare rättspraxis kan begränsningar av grundläggande friheter vara motiverade av objektiva överväganden av allmänt intresse om de står i proportion till ett legitimt syfte. En åtgärd är proportionerlig om den är ägnad att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. För stor vikt får inte läggas vid en omständighet som inte är representativ för personens verkliga anknytning till landet.

Den tyska regeringens uppfattning var att de gällande begränsningarna i studiestödsreglerna var legitima och proportionerliga då de säkerställer att studiestöd under dessa förhållanden endast beviljas studerande som kan påvisa en tillräcklig grad av integration i det tyska samhället. Kravet på en minsta grad av samhällsintegration värnar om det nationella systemet för studiestöd för studier i utlandet genom att hindra att den förmångivande staten utsätts för en orimlig ekonomisk börda. EU-domstolen accepterar emellertid inte de tyska invändningarna. Domstolen anser visserligen att en viss tids bosättning i en medlemsstat kan visa att det föreligger en viss grad av integration till staten. Ett ensidigt krav på bosättning medför emellertid en risk för att studiestöd nekas studerande som på andra sätt har en tillräcklig anknytning till landet. Andra omständigheter som kan styrka graden av integration kan exempelvis vara medborgarskap, antal skolår i landet, familjeband, anställningar, språkkunskaper och andra sociala eller ekonomiska band. Det ankommer på de nationella domstolarna att avgöra huruvida de berörda personerna har tillräcklig anknytning till det tyska samhället så att deras samhällsintegration i den medlemsstaten är styrkt. EU-domstolen fastslår slutligen att ett enda krav på sammanhängande bosättning i tre år är alltför generellt, utesluter alltför många personer samt går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de eftersträvade målen. Ett sådant krav är därmed inte proportionerligt.

- **C-220/12 Meneses, Tyskland (oktober 2013)**

Begäran har framställts i ett mål mellan Thiele Meneses, som är tysk medborgare och bosatt i Istanbul, och studiemyndigheten i Tyskland, angående ett beslut att neka studiestöd för studier i Nederländerna. Meneses är stadigvarande bosatt i Istanbul där hans föräldrar bor. Under våren 2010 börjar han studera juridik i Tyskland, under höstterminen 2010 byter han universitet och börjar istället studera i Nederländerna, där han också bosätter sig. Hans ansökan om studiestöd avslogs med motivering att han är bosatt i Turkiet och därför, enligt tyska bestämmelser, endast har rätt till studiestöd för studier i Tyskland. Han omfattas inte heller av de undantagsbestämmelser som finns och som - om särskilda omständigheter finns - ger

honom möjlighet att studera i det land han är stadigvarande bosatt (Turkiet) eller i en grannstat.

Meneses överklagar och anför att beslutet att inte bevilja honom studiestöd strider mot rätten att röra sig fritt enligt artiklarna 20 FEUF och 21 FEUF. Bestämmelserna hindrar honom från att utöva de grundläggande friheter. Den nationella domstolen beslutade att vilandeförklara målet och begära ett förhandsavgörande av EU-domstolen.

Domstolen kommer fram till att artiklarna 20 och 21 FEUF utgör hinder för en lagstiftning, som föreskriver att:

- en tysk måste bo i Tyskland för att få rätt till tyskt studiestöd för studier i en annan medlemsstat,
- en tysk som inte är bosatt i Tyskland endast kan få studiestöd för studier i den stat där tysken är bosatt (behöver inte nödvändigtvis vara en EU-stat) eller i en grannstat till denna stat och dessutom endast om det finns särskilda omständigheter (exempelvis skäl som att den studerande eller anhörig är sjuk eller funktionshindrad, skäl som har att göra med studierna eller ekonomin)

Ett enda villkor gällande bosättning är inte tillåtet. Det ankommer istället på Tyskland att pröva om anknytning till landet kan visas på annat vis – till exempel via tyskt medborgarskap, skolgång, familjeband, anställning, språkkunskaper samt andra sociala eller ekonomiska band.

- **C-275/12 Elrick, Krav på utbildnings längd för att få studiestöd. Tyskland (okt 2013)**

EU-Domstolen har i oktober 2013 truffet afgørelse i sag C-275/12, Elrick. Sagen drejer sig om, hvorvidt TEUF artikel 20, om unionsborgerskab, og TEUF artikel 21, om unionsborgeres ret til fri bevægelighed, er til hinder for en tysk regel om, at en uddannelse for at give ret til studiestøtte i udlandet skal føre til opnåelse af et erhvervsqualificerende eksamensbevis efter et undervisningsforløb af mindst 2 års varighed. Krav om 2 års varighed stilles ikke ved studiestøtte til en tilsvarende uddannelse i Tyskland. Der er konkret tale om en 1-årig uddannelse i Det Forenede Kongerige, og uddannelsen svarer til en tysk 1-årig erhvervsfaglig uddannelse på erhvervsfagligt skoleniveau. De tyske myndigheder har givet afslag med begrundelsen, at en sådan 1-årig uddannelse ganske vist kan være støtteberettigende i Tyskland men ikke i udlandet. I udlandet vil uddannelsen kun berettige til studiestøtte, hvis uddannelsen har en varighed på 2 år.

I den aktuella domen uttaler EU-Domstolen, at den pågældende tyske regel udgør en restriktion som omhandlet i TEUF artikel 21. Den tyske regel har til formål at sikre, at der kun bliver ydet økonomisk støtte til de uddannelser i udlandet, der fører til, at de studerendes chancer på arbejdsmarkedet øges. Domstolen anfører, at det er

inkonsekvent og uforholdsmæssigt i forhold til det anførte formål, at der i henhold til tysk ret - for så vidt angår studier i et andet medlemsland - pålægges en varighedsbetingelse på mindst 2 år, når denne ikke pålægges studier i Tyskland. Domstolen påpeger i den forbindelse, at varighedsbetingelsen ikke siger noget om niveauet på den valgte uddannelse.

Domstolen har i denne sag taget stilling til, hvorvidt det er foreneligt med TEUF artikel 21 at stille betingelse om, at en uddannelse, der gennemføres i et andet EU-land end givermedlemslandet, for at være studiestøtteberettigende skal føre til opnåelse af et erhvervskvalificerende eksamensbevis efter et undervisningsforløb af mindst 2 års varighed. I den konkrete sag vurderede Domstolen, at den tyske betingelse om 2 års varighed ikke var tilstrækkeligt begrundet i formålet bag reglerne.

- **C-423/12 Reyes, Uppehållsrätt – beroende för sin försörjning. Sverige (januari 2014)**

Domen handlar om uppehållsrätt och rekvisitet ”beroende för sin försörjning” enligt direktiv 2004/38. Migrationsöverdomstolen i Stockholm begärde förhandsavgörande från EU-domstolen i ett mål där en 26-årig kvinna från Filippinerna ansökt om uppehållstillstånd för att få bo hos sin mamma i Sverige. Dottern ansökte 2011 om uppehållskort i egenskap av ”familjemedlem som är beroende för sin försörjning av en unionsmedborgare”, så som lydelsen är i aktuellt EU-direktiv. Migrationsdomstolen avslog ärendet. De ifrågasatte inte att dottern visserligen fått sina grundläggande behov sörjda för genom sin mor och styvfar, men den ansåg inte att hennes sociala situation var sådan att hon inte själv kunde sörja för sina behov i Filippinerna utan deras bistånd.

EU-domstolen fastslår att en MS inte får kräva att en släkting i rakt nedstigande led som är 21 år eller äldre – för att anses vara beroende för sin försörjning – ska ha försökt att få ett arbete, få hjälp för sin försörjning från ursprungslandets myndigheter och/eller på annat sätt klara sin försörjning. Domstolen konstaterar vidare att den omständigheten att en släkting idag – på grund av personliga omständigheter såsom ålder, utbildning och hälsa – bedöms ha goda förutsättningar för att få ett arbete och dessutom har för avsikt att börja arbeta i den mottagande medlemsstaten inte har någon betydelse vid tolkningen av rekvisitet ”beroende för sin försörjning”.

Pågående ärenden

- **C- 359/13 Martens, Nederländerna (ansökan ingavs juni 2013)**

Begäran om förhandsavgörande: tolkningen av artiklarna 20, 21 och 45 FEUF samt artikel 7.2 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68, likabehandling – sociala förmåner – nationell lagstiftning om att högre studier i en annan medlemsstat bekostas under förutsättning att vederbörande är bosatt i landet i minst tre år.

1.1.4 Meddelanden/rekommendationer från kommissionen

Under den gångna tvåårsperioden har Europakommissionen upprättat ett antal vägledningar/meddelanden och några av dem har betydelse för utbildnings- eller studiestödsområdet. Dessa s.k. ”soft law”, dvs. rättsliga dokument, riktlinjer och meddelanden är, i kontrast till förordningar, direktiv och beslut, inte bindande för dem till vilka de är riktade. ”Soft law” har dock kommit att få en stor betydelse för den politiska styrningen och tolkningen av EU-rätten. Syftet är att ge medlemsstaterna vägledning vid bland annat införlivandet och tillämpningen av EU-rätten

- **KOM(2013) 654 final**

- **En öppen utbildning: Innovativ inlärning och undervisning med ny teknik och öppna utbildningsresurser för alla**

I meddelandet anges en europeisk dagordning för att främja högkvalitativa och innovativa inlärnings- och undervisningsmetoder med hjälp av ny teknik och digitalt innehåll. ”En öppen utbildning” föreslår insatser för att skapa mer öppna lärmiljöer som tillhandahåller kvalitativ och effektiv utbildning och på så sätt bidrar till målen i Europa 2020 - att öka EU:s konkurrenskraft och tillväxt tack vare en mer kvalificerad arbetskraft och ökad sysselsättning. Det konstateras att utbildningen i EU inte håller takten med det digitala samhället och den digitala ekonomin i omvärlden. EU riskerar att hamna efter andra regioner i världen som i stor utsträckning redan investerar i IKT-baserade strategier för att omforma utbildningen. Utbildningssystemen moderniseras och internationaliserar vilket leder till nya typer av utbildningsanstalter som erbjuder kurser globalt via storskaliga öppna nätkurser. Här finns mycket för EU att lära. Med en öppen utbildning kan kunskap förflytta sig över gränserna och internationellt samarbete öka. Tack vare öppna utbildningsresurser, i synnerhet storskaliga öppna nätkurser, kan utbildningsanstalter samtidigt nå ut till studerande över hela världen. Förutom att fler människor får tillträde till utbildning kan större användning av ny teknik och öppna utbildningsresurser bidra till att sänka kostnaderna för utbildningsanstalter och elever, särskilt bland mindre gynnade grupper. Under de senaste åren har också företeelsen MOOC – Massive Open Online Course – slagit igenom och fått en växande betydelse i det internationella lärandet. I meddelandet föreslås insatser på EU-nivå och nationell nivå, bland annat följande:

- Hjälpa utbildningsanstalter och lärare att skaffa sig datafärdigheter och inlärningsmetoder.
- Stödja utvecklingen av och tillgången till öppna utbildningsresurser
- Tillhandahålla digital utrustning och digitalt innehåll.
- Mobilisera alla intressenter (lärare, familjer, ekonomiska aktörer och arbetsmarknadens parter) till att genomföra en förändring av digitalteknikens roll vid utbildningsanstalter.

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0654:FIN:SV:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0654:FIN:SV:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0654:FIN:SV:PDF)

- **KOM (2013) 676 slutlig**
Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet och Europeiska och sociala kommittén *Om utvärdering av nationella bestämmelser för utövande av vissa yrken*
Europeiska kommissionen presenterar ett meddelande om nationella bestämmelser för utövande av vissa yrken. För att underlätta för den fria rörligheten av yrkesutövare och skapa bättre förutsättningar för sysselsättning ska medlemsstaterna arbeta för ett mer öppet regelverk för reglerade yrken. Utgångspunkten är yrkeskvalifikationsdirektivet från 2005 som nyligen har omförhandlats (KOM(2011) 883 slutlig). Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att inventera, anmäla samt ömsesidigt utvärdera sina reglerade yrken. Resultatet avser att bidra till att yrkesutövare får lättare att verka i ett annat EU-land och skapa bättre konkurrens, nya jobbtillfällen samt därigenom öka tillväxten. Möjligheten för arbetstagare och egenföretagare att röra sig inom EU är en nyckelfråga för att tillgodose tillgången på kompetens. Medlemsstaternas arbete ska delas in i tre olika faser där utvalda yrkesgrupper granskas i två olika kluster. Arbetet påbörjades i november 2013 och beräknas vara avslutat i januari 2016.
http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/policy_developments/131002_communication_en.pdf
- **KOM (2012) 669 slutlig**
Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. *En ny syn på utbildning: att investera i färdigheter för att uppnå bättre socioekonomiska resultat.*
I meddelandet *En ny syn på utbildning: att investera i färdigheter för att uppnå bättre socioekonomiska resultat* konstateras att Europa bara kan få fart på tillväxten igen genom högre produktivitet och högkvalificerad arbetskraft. För att uppnå detta bör utbildningssystemen reformeras. Avsikten med meddelandet och de landsvisa analyserna i de åtföljande arbetsdokumenten från kommissionens avdelningar är avsedda att ge en impuls till regeringar, utbildningsanstalter, lärare, företag och andra partner för att tillsammans, beroende på nationella omständigheter, göra en samlad ansträngning för reformer. På nationell nivå uppmanas medlemsstaterna att fortsätta sina analyser genom debatter i sina parlament och med relevanta intressenter för att påskynda reformerna.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0669:FIN:SV:PDF>
- **KOM (2013) 499 Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén *Den europeiska högre utbildningen i världen***

I meddelandet lyfter kommissionen fram den högre utbildningens centrala roll i att bidra till kunskap, anställningsbarhet, produktivitet och ökad ekonomisk tillväxt i Europa. Internationalisering genom ökad mobilitet, partnerskap och digitalt lärande ska bidra till att skapa förutsättningar för individer att, i sin tur, bidra till ökad sysselsättning och tillväxt. I meddelandet lägger kommissionen fram tre övergripande prioriteringar för EU:s medlemsstater och deras lärosäten. Dessa är

- främjande av studenters och anställdas internationella rörlighet,
- främjande av internationalisering på nationell nivå och digitalt lärande, och
- stärkande av strategiska samarbeten, partnerskap och kapacitetsuppbyggnad.

Kommissionen konstaterar att om Europa ska kunna fortsätta vara en attraktiv studiedestination måste Europas lärosäten öka sin attraktivitet bl.a. genom att hålla en mycket hög kvalitet på sina utbildningar, främja internationell rörlighet för studenter, forskare och anställda samt samarbeta med såväl andra utbildningsanordnare som näringsliv, statlig sektor och samhället i stort både nationellt och internationellt. http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/com499_en.pdf

2. EU-rättens påverkan på den Nordiska tillämpningen

Att EU-rätten är i ständig utveckling har märkts tydligt även under denna tvåårsperiod. Nya förordningar, direktiv, domstolens tolkningar samt avgöranden från överklagandeinstanser i respektive land har inneburit att länderna blivit tvungna att anpassa sina studiestödssystem till nya förhållanden. Denna anpassning är ofta av en relativt komplicerad natur och ASIN har här en uppgift att fylla. Genom att synliggöra och diskutera likheter, skillnader och alternativa tolkningar finns förutsättningar att utveckla en ökad förståelse i arbetet med studiestödsfrågor inom EU/EES och intentionerna bakom EU-rätten. Nedan följer några exempel på hur EU-rätten har påverkat de nordiska ländernas studiestöd under den gångna tvåårsperioden.

2.1 Bosättningsvillkoret

Flera av de nordiska länderna har som villkor att man ska ha varit bosatt en period i landet för att studiestöd ska kunna beviljas för studier i ett annat land. Denna typ av bosättningsvillkor har under den gångna tvåårsperioden varit högst aktuella i EU-domstolen. Med anledning av ett antal domar har de nordiska bosättningsvillkoren diskuterats och i vissa fall anpassats till EU-rätten (se mål C-542/09, C-523/11 och 585/11 samt C-220/12 i kap 1.1.3).

Danmark

De danske regler i SU-loven om SU til hele uddannelser i udlandet indeholder en betingelse om 2 års sammenhængende ophold i Danmark inden for de sidste 10 år forud for ansøgningstidspunktet (2-årsreglen). Samme regel findes også i lov om specialpædagogisk støtte (SPS-loven), der har til formål at sikre, at studerende med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der er optaget på en videregående uddannelse, uanset funktionsnedsættelse kan gennemføre uddannelsen i lighed med andre studerende.

2-årsreglen er ikke identisk med de udenlandske bopælskrav, der har været prøvet af EU-Domstolen. Det vurderes dog, at Domstolens afgørelser har betydning for muligheden for efter EU-retten at kunne opretholde den danske 2-årsregel, da 2-årsreglen efter de afsagte domme må vurderes at have en for generel og ensidig karakter, der - når kravet står alene - ikke giver ansøgeren mulighed for at påvise sin reelle og faktiske tilknytning til Danmark ved hjælp af andre kriterier end bopælskriteriet

Den danske regering har derfor fremsat lovforslag, der med virkning fra den 1 juli 2014 ændrer SU-loven og SPS-loven, så der kan fastsætte nye regler om tilknytningskrav til Danmark som betingelse for at få støtte til uddannelse i udlandet. Herved bringes SU-loven og SPS-loven i overensstemmelse med den fortolkning af EU-retten, som EU-Domstolen har lagt til grund i sine afgørelser

For familiemedlemmer, der forsørges af en EU- eller EØS-statsborger, der er grænsegænger, og ønsker at tage en uddannelse inden for EU, foreslås det, at 2-årsreglen erstattes af et krav om, at grænsegængerens som udgangspunkt har arbejdet i Danmark i mindst 5 år. Dette skal ses i lyset af premisserne i sag C-20/12, Giersch, hvor EU-Domstolen foreslår en tilsvarende værnsregel som alternativ til det i sagen omhandlende bopælskrav.

Det er med lovforslaget hensigten at bevare 2-årsreglen, men fastsætte følgende supplerende regler.

For ikke økonomisk aktive unionsborgere, der ønsker at tage en uddannelse i eller uden for EU, er der krav om 5 års bopæl i Danmark som betingelse for ligestilling med danske statsborgere. For denne persongruppe er 2-årsreglen derfor automatisk opfyldt. Kravet om 5 års ophold fastholdes.

Øvrige EU- eller EØS-statsborgere og deres familiemedlemmer, herunder danske statsborgere, som ønsker at tage en uddannelse inden for EU, kan få SU og SPS, hvis de opfylder 2-årsreglen eller mindst et af følgende kriterier, der er opsat for at sikre en vis grad af integration i Danmark, og som følger premisserne i C-523/11, Prinz, og C-585/11, Seeberger:

- Ansøgeren har gået i skole i en betydelig periode i Danmark (folkeskole eller ungdomsuddannelse).
- Ansøgeren har familiemedlemmer i Danmark – udover de familiemedlemmer, der forsørger ansøgeren – og ansøgeren har haft nær kontakt med disse i en betydelig periode.
- Ansøgeren har haft betydelige økonomiske bånd til Danmark i en betydelig periode.
- Ansøgeren har haft arbejde af et vist omfang i en betydelig periode.
- Ansøgeren har en betydelig tilknytning til Danmark på baggrund af mindst ét eller flere af de ovenstående kriterier (dog uden særskilt at opfylde dette kriterium/disse kriterier) i kombination med betydelige danskkundskaber.

Det er på baggrund af de afsagte domme hensigten at opretholde 2-årsreglen uden supplerede tilknytningskrav for uddannelsessøgende, der ønsker at tage en uddannelse uden for EU, og for uddannelsessøgende, der har bopæl uden for EU, men følger uddannelse i et EU- eller EØS-medlemsland..

Ændingen vurderes at medføre en årlig medrudgift på 38 mio. kr., hvoraf størstedelen vil gå til stipendier til udvandrede danske statsborgere, der stadig har tilknytning til Danmark.

Sverige

Studiemedel får lämnas för studier utanför Sverige om den studerande har varit bosatt i Sverige i en sammanhängande period om minst två år under de senaste fem åren. Med anledning av EU-domstolens avgöranden har CSN i december 2013 beslutat om ett rättsligt ställningstagande angående det svenska bosättningsvillkoret. I korthet innebär den nya tillämpningen att en person som inte uppfyller det nationella bosättningskravet (2 års bosättning under de senaste 5 åren), ändå kan ha rätt till studiemedel om han eller hon omfattas av EU-rätten och är samhällsintegrerad i Sverige. En person, som inte uppfyller bosättningskravet men som ändå är samhällsintegrerad i Sverige, kan ha rätt till studiemedel för studier utomlands om han eller hon

1. ska studera inom EU/EES eller Schweiz och
 - a. är svensk medborgare, EU/EES-medborgare eller medborgare i Schweiz och migrerande arbetstagare eller egenföretagare i Sverige,
 - b. är familjemedlem till en svensk medborgare, EU/EES-medborgare eller medborgare i Schweiz som är migrerande arbetstagare eller egenföretagare i Sverige,
 - c. är barn till turkisk arbetstagare i Sverige enligt EU-rätten, eller
 - d. uppfyller villkoren för permanent uppehållsrätt eller
2. ska studera inom EU och är svensk medborgare som hindras från att utöva sin fria rörlighet inom EU.

För att avgöra om en person kan härleda rätt till studiemedel för studier utomlands från EU-rätten, trots att han eller hon inte uppfyller kravet på bosättning kontrollerar och bedömer CSN om personen har tillräcklig anknytning till Sverige så att hans eller hennes samhällsintegration i landet är styrkt. Med vägledning ur EU-domstolens praxis anser CSN att framförallt följande faktorer bör vägas in i bedömningen:

- svenskt medborgarskap,
- tid i och skolgång i Sverige,
- familjeband eller andra sociala band till Sverige,
- anknytning till arbetsmarknaden eller andra ekonomiska band till Sverige, t.ex. en längre tids arbete, anställning eller företagande här, och
- kunskaper i det svenska språket.

Det sker sålunda en individuell prövning i varje enskilt ärende där framför allt omständigheterna ovan vägs samman. För svenska medborgare innebär det att fler personer kan få rätt till studiemedel även om de inte har varit bosatta i Sverige i en sammanhängande period om minst två år under de senaste fem åren. Det förutsätts dock att de är samhällsintegrerade i Sverige och fortfarande har en stark anknytning hit. För utländska medborgare som kan jämföras med en svensk medborgare enligt EU-rätten (förordning 492/2011 eller direktiv 2004/38) blir dock reglerna något strängare eftersom det tillkommit ett krav på samhällsintegration och anknytning². Under inledningen av 2015 väntas nya villkor föras in i studiestödslagen.

Norge

Søker må ha bodd i Norge sammenhengende i to år av de siste fem årene før utdanningen for å få støtte til utdanning utenfor Norden. Gjelder både norske og EU/EØS/EFTA- borgere.

Det stilles ikke krav om tilknytning i form av botid for utdanning i Norden.

Bosetningsvilkåret er ikke endret per i dag, men det er i gang et arbeid på departementsnivå for å tilpasse vilkårene etter dommen mot Nederland. Nye vilkår vil sannsynligvis bli innført fra undervisningsåret 2015-2016.

Finland

Den studerande ska ha varit bosatt i Finland i minst två år av de senaste fem åren före studierna påbörjades. Tills vidare tillämpas dessa regler, men ärendet är under behandling i ministeriet.

² Tolkningen är något striktare i förhållande till vad som gällde mellan 29 juni 2012 och 2 december 2013 då det enligt CSN:s bedömning inte gick att ställa krav på bosättning för migrerande arbetstagare och deras anhöriga under denna period (mål C-542/09). Den tolkning som idag gäller är dock mer generös än den som gällde innan juni 2012 eftersom inga undantag då gjordes och den utländska medborgaren alltid måste uppfylla huvudkravet i den nationella lagstiftningen.

Island

Hvad angår bosættingskravet hos LÍN så er det de samme vilkår for studier i Island og i udlandet - hvis man opfylder kravene om bosætning i Island kan man få lån hvor som helst i verden hvis skolen er internationalt anerkendt. Det eneste undtagelse er angående udlandske statsborgere som ikke er EES statsborgere - de kan kun få studielån til studier i Island og Norden.

Islandske statsborgere har ret til studielån for studier i udlandet hvis

1. De har været bosat i Island i en sammenhængende 5 års periode for ansøgningsdatoen. eller:
2. De har havdt lønnet arbejde i Island de sidste 12 måneder for ansøgningsdatoen og havdt fast bosætning i Island i den samme periode eller havdt arbejde i kortere periode end 12 måneder før ansøgningsdatoen og været bosat i Island i sammenlagt 2 år under den sidste 5 års periode.
3. Hvis ansøgeren har ikke havdt sammenhængende arbejde i Island sidste 12 måneder for studierne start er dog hjemmel i reglene til at i visse tilfælde at tage imod ansøgning f.eks. hvis ansøgeren har været arbejdsløs, har været i uddannelse eller været sygemeldt.

Endvidere er der mulighed for at i særlige tilfælde, hvis ansøgeren ikke opfylder de første 3 betingelser, at bevilge ret til studielån hvis ansøgeren har særlige forbindelser med Island (såsom har fast ejendom i Island o.s.v.).

EES statsborgere - arbejdstagere

EES statsborgere som har fast bopæl i Island på grund af sit arbejde har ret til studiestøtte fra LÍN. Der her hjemmel i reglene at gøre krav om sammenhæng mellem den arbejde som ansøgeren har havdt og uddannelsen.

Familiemedlemmer af en arbejdstagere som har fast bopæl og arbejde i Island har samme ret som arbejdstageren.

EES statsborgere som ikke er arbejdstagere

1. Ansøgere har ret til studielån hvis de har havdt fast bopæl i Island i en sammenhængende 5 års periode for ansøgningsdatoen.
2. Ansøgere har ret til studielån hvis de på kortere tid end 5 år har opnået permanent opholdsret i Island på grund af EU-retten.

Udlandske statsborgere som ikke er EES-statsborgere

Udlandske statsborgere som ikke er EES-medborgere opnår samme ret som islandske statsborgere når de har fået islandsk statsborgerskab.

Udlandske statsborgere, som ikke er EES-medborgere, som er gifte med islandske statsborgere som opfylder bosættingskraverne og har selv havdt fast bopæl i Island i mindst 2 år af sidste 5 år før uddannelsens start har ret til studielån i Island og i Norden.

Disse regler kan også gælde for andre udlandske statsborgere hvis islandske statsborgere har samme ret i deres hjemland.

Åland

På Åland finns inget bosättningsvillkor.

2.2 Studerande/arbetstagare - syftet med inresan

I mål C-46/12 (L.N.) har Danmark ställt frågan om studenter, vars huvudsakliga syfte med resan till Danmark var att delta i en utbildning på heltid, kan ha status som migrerande arbetstagare efter att ha startat sin utbildning. EU-domstolen slog fast, att en unionsmedborgare som studerar i en mottagande medlemsstat och där parallellt utför ett avlönat arbete av sådant slag att den berörda personen har ställning som arbetstagare, inte får nekans studiestöd som beviljas medborgare i denna medlemsstat. Omständigheten att den berörda personen har rest in i den mottagande medlemsstaten med huvudsyftet att studera saknar betydelse för att fastställa om han eller hon har ställning som arbetstagare. Domen har fått betydelse i några av de nordiska länderna.

Danmark

Det har i Danmark været praksis at nægte SU til EU- EØS-statsborgere, der kom til Danmark med det hovedformål at studere. Denne praksis var basteret på opholdsdirektivets artikel 7, stk. 1, litra c, sammenholdt med artikel 24, stk. 2, som Danmark har tolket således, at værtsmedlemsstaten kan nægte ret til uddannelsesstøtte i de første 5 år til personer, der er indrejst med henblik på at følge en uddannelse i værtsmedlemsstaten. Efter dommen i sag C-46/12, L.N., står det klart, at EU-borgere, der studerer i Danmark og samtidig udøver reel og faktisk beskæftigelse af en karakter, hvor den pågældende studerende opnår status af ”arbejdstager” efter EU-retten, ikke kan nægtes studiestøtte, der gives til danske statsborgere. Konsekvensen er, at EU-borgere, der indrejser til Danmark med det hovedformål at studere, har ret til SU, hvis de samtidig har og under studierne bevarer deres status som arbejdstagere.

Danmark har på den baggrund ændret praksis med øjeblikkelig virkning, så der gives SU til EU- og EØS-statsborgere, der kan betragtes som arbejdstagere under studiet. Uddannelsessøgende, der har fået afslagt på SU i strid med EU-retten, har mulighed for at henvende sig til Styrelsen for Videregående Uddannelser og få ansøgningen behandlet efter ny praksis. Styrelsen for Videregående Uddannelser kan dog alene genoptage sager, der ikke er forældede; det vil sige, at den uddannelsessøgende skal have gjort kravet gældende inden 3 år fra det tidspunkt, hvor støtten skulle have været udbetalt.

Det er Danmarks opfattelse, at der som betingelse for fortsat adgang til SU kan stilles krav om, at EU- eller EØS-statsborgeren, der er studerende, fortsat er i reel og faktisk beskæftigelse. Når der stilles krav om reel og faktisk beskæftigelse for at kunne tildele SU, må det fortolkes således, at udbetalingen af SU kan stoppes og støtten kræves tilbagebetalt, hvis det efterfølgende konstateres, at en unionsborger ikke har reel og faktisk beskæftigelse, mens der tildeles og udbetales SU.

Styrelsen for Videregående Uddannelser har derfor indført en kontrolmetode, hvor der månedligt gennemføres en kontrol af 1/3 af de studerende, der får SU, fordi de er arbejdsagere eller selvstændige erhvervsdrivende. Det vil sige, at hver enkelte SU-modtager kontrolleres hver tredje måned. Kontrollen gennemføres via terminaladgang til SKAT's e-indkomstregister, hvorefter Styrelsen for Videregående Uddannelser manuelt kontrollerer indkomstniveau og ugentlig arbejdstid for en 3-måneders periode. Oplysningerne screenes dog automatisk, så uddannelsessøgende, der - ud fra en række objektive kritikere - givetvis fortsat er arbejdstagere, ikke gennemgår manuel kontrol. Er vedkommende i perioden ophørt med erhvervsarbejde standses udbetalingen af SU og eventuel uberettiget SU i perioden kræves tilbagebetalt.

Det forventes, at den ændrede praksis medfører en årlig merudgift til SU-stipendier på 200 mio. kr. Foreløbende tal viser, at det økonomiske estimat holder.

Sverige

I Sverige har praksis ændrats gällande bedömningen av arbetstagarbegreppet med anledning av EU-domstolens dom i C-46/12 (L.N). Syftet med inresan har inte varit avgörande i den svenska bedömningen på samma vis som i den danska. Men för att bedömas som arbetstagare, och på så sätt få rätt till studiestöd, skulle personen emellertid vara *etablerad som arbetstagare före* studiernas start genom arbete i 2-3 månader med en omfattning av 10-12 h/vecka.

Men anledning av domen ställer CSN inte längre krav på att en studerande har etablerat sig som arbetstagare *före* studiestart. En person kan börja arbeta under redan pågående studier och på så sätt härleda rätt till studiestöd. Även fortsättningsvis ställs dock krav på att en studerande kan visa att han eller hon är en genuin arbetstagare som utför ett faktiskt verkligt arbete som inte är ett marginellt komplement som är sidoordnat studierna. Därav följer att arbetet ska ha en viss *omfattning* och *varaktighet*. CSN gör tolkningen att arbete med en omfattning av minst 10-12 timmar/vecka normalt är tillräckligt för att en person ska ses som genuin arbetstagare. Utöver kravet på omfattning ska ett arbete ha haft en viss varaktighet och CSN bedömer att en person som har arbetat under ca 10 veckor kan ses som arbetstagare i EU-rättslig mening. En bedömning sker dock i varje enskilt fall vilket innebär att det inte finns någon exakt gräns för när någon ska anses vara arbetstagare. Även arbete i lägre omfattning eller kortare tid kan under vissa förutsättningar godtas.

Norge

Det er i gang et arbeid på departementsnivå for å endre reglene rundt arbeidstakerbegrepet etter dommen mot Danmark. Nye vilkår vil sannsynligvis bli innført fra undervisningsåret 2015-2016.

2.3 Godkendelse af uddannelse i udlandet som støtteberettigende (Danmark)

Efter de danske SU-regler stilles der i lighed med de tyske regler krav om, at uddannelser i udlandet skal have en længere varighed end i Danmark for at berettige til SU. I Danmark skal en uddannelse således have en sammenhængende varighed på mindst 3 måneder for at give ret til SU, dog kan der gives SU til gymnasiefaglig supplerende af mindre end 3 måneders varighed. I udlandet stilles derimod krav om en sammenhængende varighed på mindst et undervisningsår. Reglen blev indført med henblik på at lette administrationen af godkendelse af uddannelser i udlandet som SU-berettigende. Bestemmelsen vurderes dog at have begrænset betydning, idet ganske få uddannelser under 1 års varighed vurderes at opfylde kravet om, at uddannelsen skal give en erhvervskompetence, der umiddelbart kan finde anvendelse i Danmark.

På baggrund af Elrick-dommen vurderer Danmark, at det danske krav om varighed er uforeneligt med EU-Domstolens dom i Elrick-sagen.

I Danmark gælder der som udgangspunkt samme regler for studiestøtte til uddannelse i Danmark og i udlandet. Regelsættet adskiller sig dog på visse punkter, særligt i relation til uddannelse i lande uden for Norden. Disse regler er derfor gennemgået med henblik på, at vurdere, hvorvidt de er i strid med den afsagte dom i Elrick-sagen.

Det er på den baggrund Danmarks vurdering, at Elrick-dommen alene giver anledning til at justere det skærpede varighedskrav til uddannelser i et EU- eller EØS-medlemsland. Af administrative årsager vil det være mest hensigtsmæssigt, at justeringen af varighedskravet ikke alene gælder uddannelser i EU- og EØS-medlemslandene, men også uddannelser i det øvrige udland. Lovforslaget, der fremsættes som opfølgning på dommene om bopælkrav, jf. under 1.3.1., indeholder derfor også ændring af SU-loven, så kravet om at uddannelser i udlandet skal have en varighed af mindst 1 år, udgår.

2.4 Støtte til befording for uddannelsessøgende (Danmark)

Den danske uddannelses- og forskningsminister har fremsat forslag til lovændring, så alle studerende, der er indskrevet ved en videregående uddannelse i Danmark, fremover får ret til befodringsrabat og godtgørelse. Af administrative årsager vil der ikke blive skelnet mellem EU- og EØS-statsborgere, og studerende fra tredjelande.

Dette lovforslag følger op på en politisk aftale, der er indgået af de politiske partier bag trafikforliget. Lovforslaget er derfor i princippet ikke en følge af EU-retten, men bringer alligevel gældende ret i overensstemmelse med EU-retten.

Kommissionen sende nemlig i sommeren 2013 en henvendelse til Danmark som led i pilotprojektet. Projektet skal fremme dialogen mellem Kommissionen og medlemsstaterne i forbindelse med potentielle traktatkrænkelssager, herunder dialog på et tidligere stadium og med en større grad af "egen-sagsbehandling" internt i medlemsstaterne.

Hovedpåstanden er, at eftersom kun studerende, der modtager statens uddannelsesstøtte, er berettiget til rabat på billetter til de offentlige bus- og togtransportmidler, stilles studerende fra andre medlemsstater ringere, fordi de ikke er berettiget til dansk uddannelsesstøtte, medmindre de har opnået permanent opholdstilladelse eller har opnået eller bevaret status som arbejdstager eller selvstændige erhvervsdrivende eller er familiemedlemmer til sådanne personer. Der henvises til bestemmelserne i artikel 18 og 21 i TEUF og 24, stk. 1 i direktiv 2004/38/EF (opholdsdirektivet) og til dommen i sag C-75/11, Kommissionen mod Østrig

Efter lov om befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser er det en betingelse for at få rabat, at den studerende får SU. Der kan dog gives rabat i måneder, hvor SU er fravalgt, eller den studerende er i lønnet praktik. Studerende, der har opbrugt deres SU, kan få rabat i op til 12 måneder, hvis de fortsat er studieaktive. Der gives rabat på abonnementskort til den daglige befordring med bus, tog eller metro mellem hjemmet og uddannelsesstedet (ungdomskort). Der kan endvidere gives godtgørelse efter en kilometersats til egen befordring, hvis det konkret ikke er muligt for den studerende at benytte offentlig befordring.

Studerende, der kan få SU og derfor er omfattet af ordningen, er danske statsborgere, udenlandske statsborgere, der opfylder de nationale regler for ligestilling, samt EU- og EØS-borgere, der har ret til SU som følge af EU-retten.

Den danske befordringsrabatordning består ikke af stipendier eller lån, men af muligheden for at købe abonnementskort til offentlig befordring med rabat eller få en godtgørelse for egen befordring efter en kilometersats. Idet det klart understreges i den østrigske dom, at undtagelsen i opholdsdirektivets § 24, stk. 2, alene omfatter stipendier og lån, vil det være vanskeligt at argumentere for, at den danske befordringsrabatordning er omfattet af undtagelsen artikel 24, stk. 2.

I forhold til objektive hensyn, der kan begrunde, at EU- og EØS-borgere, der ikke har ret til SU, udelukkes fra befordringsrabat til videregående uddannelser, er det ligeledes vanskeligt at argumentere for, at kun SU-modtagere er tilstrækkeligt tilknyttet til Danmark. Dette skyldes, at den danske ordning lige som den østrigske er relevant for alle, der er indskrevet ved en videregående uddannelse i Danmark.

2.5 Utökad familjebegrepp enligt direktiv 2004/38 (Sverige)

Kommissionen har granskat hur medlemsstaterna har införlivat direktiv 2004/38/EG (det s.k. kallade rörlighetsdirektivet). I granskningen av det svenska införlivandet har det framförts synpunkter som berör det svenska studiestödet och vem som kan räknas som familjemedlem och på så vis härleda rätt till studiestöd.

CSN har hittills tolkat familjebegreppet till att omfatta make, maka, sambo, barn under 21 år, barn över 21 år som är beroende av EES-medborgaren samt släktingar i uppstigande led som är ekonomiskt försörjningsberoende av sina barn.

Med anledning av kommissionens granskning har nu det svenska regelverket setts över. Studiestödslagen har från och med 1 maj 2014 anpassats efter lydelsen i artikel 3.2 i rörlighetsdirektivet. Det innebär numera att även andra familjemedlemmar än de som anges ovan ska omfattas om de, i det land från vilket de har kommit,

1. är beroende av EES-medborgaren för sin försörjning eller
2. ingår i EES-medborgarens hushåll eller
3. om det av allvarliga hälsoskäl absolut krävs att EES-medborgaren personligen tar hand om familjemedlemmen.

”Andra familjemedlemmar” kan röra sig om t.ex. ett syskon eller en moster. Lydelsen i artikel 3.2 i rörelsedirektivet säger dock inte att det måste röra sig om ett släktskap och andra anhörig kan därför också omfattas.

2.6 Nedsättning av årsbelopp och EU-rätten (Sverige)

I Sverige pågår för närvarande ett mål i Högsta förvaltningsdomstolen (mål nr 3785-12) där man ska pröva om det är förenligt med EU-rätten att svenska bestämmelser enbart medger nedsättning av årsbelopp till följd av studier om man har svenskt studiestöd (4 kap. 13 § 1 studiestödslagen [1999:1395]). Målet gällde en studerande som hade finskt studiestöd och som vägrats nedsättning av sitt årsbelopp med hänvisning till att det bara är svenskt studiestöd som medger nedsättning enligt den aktuella bestämmelsen. Kammarrätten i Stockholm ansåg i sin dom den 18 juni 2012 att bestämmelsen inte var förenlig med EU-rätten. CSN har överklagat domen till Högsta förvaltningsdomstol. Högsta förvaltningsdomstol har 30 september 2013 meddelat prövningstillstånd.

2.7 Moderniserad studiehjälp – betänkande från studiehjälpsutredningen (Sverige)

I Sverige lämnade i juni 2013 studiehjälpsutredningen sitt betänkande om en moderniserad studiehjälp till regeringen. Studiehjälp är den form av studiestöd som lämnas till ungdomar som studerar på gymnasiet. Två former av studiehjälpen – studiebidrag och extra tillägg – är klassificerade som familjeförmåner enligt EU-rätten. I uppdraget ingick bland annat att klargöra om nuvarande regler om studiehjälp är förenliga med EU-rätten samt bedöma om studiehjälpen kan undantas från reglerna i förordning 883/2004.

Utredningen föreslår bland annat att studiehjälp bara ska lämnas för studietid och att dagens extra tillägg, som beräknas utifrån den studerandes och hans eller hennes hushålls ekonomiska förhållanden, ska avvecklas från studiehjälpen och föras över till den familjeekonomiska politiken.

Bestämmelserna om studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig i dagsläget åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför Norden. Det bedöms inte vara förenligt med EU-rätten. CSN har redan från och med hösten 2011 utvidgat möjligheten till studiehjälp för studier inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och i Schweiz till följd av detta. Utredningen föreslår mot denna bakgrund att rätten till svensk studiehjälp

för utlandsstudier bör vara densamma inom EES och i Schweiz. Kraven på att studierna inte med lika stor fördel kan bedrivas vid en svensk läroanstalt, att den studerande har varit folkbokförd i Sverige under de senaste två åren och att studierna omfattar minst tre månaders heltidsundervisning, bör därför tas bort för studier inom EES och i Schweiz, men kvarstå för studier utanför EES och Schweiz. Kravet på svenskt medborgarskap, eller utländskt medborgarskap som ska jämföras med ett svenskt medborgarskap, för att studiehjälp ska lämnas för utlandsstudier, ska gälla även för studier i Norden.

Utredningen resonerar kring om det är möjligt att inte längre klassificera delar av studiehjälp som familjeförmåner. Utredningen konstaterar att om förslagen i betänkandet antas kommer studiebidragets syfte enbart vara utbildningspolitiskt och studiebidraget kommer att betraktas som ett stöd för studier. Det bedöms i sin tur öka möjligheten att göra en bedömning att delar av studiehjälp inte längre är en familjeförmån. Samtidigt konstaterar utredningen att det är EU-domstolen som ytterst avgör detta och befarar att EU-domstolen, trots studiebidragets förändring, skulle kunna anse att studiebidraget även syftar till att utgöra en del av samhällets stöd till familjerna och därmed utgöra en familjeförmån. Det föreslås vidare att studiebidrag som huvudregel ska betalas ut till de studerande, även om de är omyndiga.

2.8 ESA – stöd till studier vid norska skolor men inte vid utländska (Norge)

I Norge har ESA (Efta Surveillance Authority - domstolen för EFTA-staterna Norge, Island och Lichtenstein) påpekat att det strider mot EU-retten att Norge gir støtte til skolepenger til nettstudier ved norske læresteder, men ikke gir støtte til skolepenger til nettstudier ved utenlandske læresteder. Det er i gang et arbeid på departementsnivå for å endre reglene for støtte til nettstudier ved læresteder i EU. Nya villkor vil sannsynligvis bli innført fra undervisningsåret 2015-2016.

Bilaga. EU-domslut med anknytning till studiestödet

Nedan följer en översikt över relevanta EU-domar/förhandsavgöranden. Domarna i sin helhet kan sökas via t.ex. Curia http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

1. Arbetstagare enligt förordning (EU) 492/2011

L.N. C-46/12 från feb 2013 arbetstagare/studerande/syfte med inresan

Danmark ställer frågan om studenter, vars huvudsakliga syfte med resan till Danmark är att delta i en utbildning på heltid, kan ha status som migrerande arbetstagare efter att ha startat sin utbildning. EU-domstolen slår fast, att en unionsmedborgare som studerar i en mottagande medlemsstat och där parallellt utför ett faktiskt och verkligt avlönat arbete av sådant slag att den berörda personen har ställning som arbetstagare, inte får nekas studiestöd som beviljas medborgare i denna medlemsstat. Den omständigheten att den berörda personen har rest in i den mottagande medlemsstaten med huvudsyftet att studera saknar betydelse för att fastställa om han eller hon har ställning som arbetstagare.

Vatsouras & Koupatantze C-22/08 & C-23/08 från 2009 (marginellt arbete)

Två grekiska medborgare ansökte om socialt stöd från Tyskland. Den tyska domstolen avslår på grund av att Vatsouras endast arbetat i ”kort tid och i ringa omfattning” och att Koupatantze endast var yrkesverksam i ”lite mer än en månad”. Domstolen påpekar att arbetstagarbegreppet är ett gemenskapsrättsligt begrepp som inte ska tolkas restriktivt. Det relevanta i bedömningen av om ett anställningsförhållande finns är att en person under en viss tid mot ersättning utför arbete åt en annan person under dennes ledning. Arbetet får dock inte utföras i så liten omfattning att det framstår som marginellt och sidoordnat. Domstolen konstaterar att om hänsyn tas till det som nämns ovan är det inte uteslutet att de tyska myndigheterna i samband med en helhetsbedömning av ärendena skulle komma fram till att Vatsouras och Koupatantze är att betrakta som arbetstagare ur ett EU-rättsligt perspektiv. I och med att frågorna till EU-domstolen byggde på det tyska antagandet att Vatsouras och Koupatantze inte var arbetstagare kunde dock inte begreppet fullt ut prövas och fastställas.

Genc C-14/09 från 2009 (marginellt arbete)

I denna dom slås det fast att:

- En person som har arbetat 5,5 h/vecka i fyra års tid kan under vissa förutsättningar betraktas som arbetstagare enligt EU-rätten om han eller hon utför ett faktisk och reellt arbete.
- En turkisk medborgare som vistas i en medlemsstat i enlighet med artikel 6.1 i beslut nr 1/80 får ej, för att få stanna kvar i landet, ställas inför några ytterligare, nationella villkor.

Förster C-158/07 från 2008 (arbete parallellt med studier, fem år bosättning)

I detta domslut slås det fast att:

- En studerande som av och till arbetar vid sidan om studierna kan inte under perioder då han/hon inte arbetar återropa tidigare Förordning 1251/70 (idag villkor för förtida permanent uppehållsrätt i direktiv 2004/38) för att beviljas stöd till uppehälle.
- Artikel 12 första stycket EG utgör inte hinder för att tillämpa ett krav på fem års föregående bosättning på medborgare från andra medlemsstater för att bevilja stöd till uppehälle.

Raccanelli C-94/07 från 2008 (doktorander)

Avgörandet behandlar en doktorand i Tyskland vars ersättning utgjorts av ett stipendium snarare än en faktisk anställning enligt de tyska arbetsmarknadslagarna för doktorander. Raccanelli ansåg att han skulle ha rätt till sociala förmåner i värdlandet eftersom hans anställning var att betrakta som en sådan som avses i 1612/68. Den tyska förvaltningsdomstolen ansåg det motsatta. I och med att underlaget rörande Raccanellis anställnings faktiska beskaffenhet var undermåligt uttalade sig inte domstolen i det specifika fallet och ej heller huruvida särskilda villkor skulle röra just doktorander. Däremot påpekar och bekräftar domstolen sin syn på vad ett faktiskt anställningsförhållande utgörs av:

- lön
- arbete under någon annans ledning
- Detta oavsett vilken form av anställning det rör.

Geven C-213/05 från 2007 (Arbete i ringa omfattning)

I denna dom slås det fast att:

En medlemsstat kan vägra en arbetstagare från annan medlemsstat (gränsarbetare) rätt till sociala förmåner i form av vårdnadsbidrag om han eller hon inte har en tillräckligt stark anknytning till landet. Ett arbete på mellan 3 – 14 timmar per vecka anses inte vara tillräckligt för att påvisa en stark anknytning till arbetsmarkanden.

Hartmann C-212/05 från 2007 (bosättning och arbete)

I denna dom slås det fast att:

- En medborgare i en medlemsstat, som arbetar i denna medlemsstat men har flyttat sin hemvist till en annan medlemsstat och sedan dess arbetar som gränsarbetare ska ses som ”migrerande arbetstagare”
- Det faktum att personen bosatte sig i den andra medlemsstaten av icke yrkesrelaterade skäl motiverar inte att han inte ska anses vara migrerande arbetstagare

Mattern och Cikotic C-10/05 (Arbetstagare, yrkespraktik, AT för anhörig)

I denna dom slås det fast att:

- En tredjelandsmedborgare anhörig till en unionsmedborgare, kan inte åberopa gemenskapsrätten (artikel 11 i förordning 1612/68) när det gäller rätten att ta anställning i annan medlemsstat än den där makan är eller har varit anställd.
- En unionsmedborgare som utför yrkesförberedande praktik kan ses som arbetstagare om arbetsförhållandet uppfyller de grundläggande kriterierna om en avlönad, verklig och faktisk verksamhet. Låg lönenivå eller ersättnings ursprung saknar helt betydelse.

Rockler C-137/04 från 2006 samt Schilling och Fleck-Schilling C-209/01 (EU-tjänstemän migrerande arbetstagare)

I dessa dom slås det fast att:

- En tjänsteman vid Europeiska gemenskaperna ska anses vara en migrerande arbetstagare.
- Åtgärder som inskränker grundläggande friheter som säkerställs i fördraget är motiverade endast om åtgärden har ett legitimt syfte som är förenligt med fördraget, och om proportionalitetsprincipen iakttas.

Kranemann C-109/04 från mars 2005 (praktik, arbetstagare, nationella bestämmelser)

- Nationella bestämmelser som hindrar eller avskräcker en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat från att lämna sitt hemland för att utöva sin rätt till fri rörlighet utgör ett hinder för denna frihet, även om de tillämpas oberoende av de berörda arbetstagarnas nationalitet.
- Såväl en låg lönenivå som varifrån medlen till ersättningen kommer saknar helt betydelse vid bedömningen om en person ska betraktas som arbetstagare i gemenskapsrättslig mening.

Collins C-138/02 från 2004 (tillfälligt arbete)

I detta domslut slås det fast att:

- en person som har haft tillfälliga arbeten under vissa omständigheter inte kan ses som arbetstagare enligt EU-rätten
- en EU-medborgare inte har ovillkorlig rätt att uppehålla sig en annan EU-stat enbart pga. rätten till fri rörlighet för EU-medborgare
- rätten till likabehandling inte utgör ett hinder mot att man i nationell lagstiftning uppställer bosättningsvillkor för beviljande av arbetslöshetsbidrag – i den mån detta villkor är grundat på objektiva hänsyn som är oberoende av personernas nationalitet och som står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas av de nationella bestämmelserna nationalitet

Trojani C-456/02 från 2004 (faktiskt och reellt arbete – socialt bistånd)

I denna dom slås det fast att:

- En person kan göra anspråk på uppehållsrätt i egenskap av arbetstagare endast om det avlönade arbetet är att anse som ett verkligt och faktiskt arbete. De sysslor som utförs ska vara sådana som normalt sett kan anses tillhöra arbetsmarknaden.
- En icke ekonomiskt aktiv person kan åberopa artikel 12 första stycket EG, under förutsättning att han har uppehållit sig lagligt i värdmedlemsstaten under en viss period eller att han har ett uppehållstillstånd.

My C-293/03 från 2004 (EU-tjänstemän)

I denna dom slås det fast att:

- En tjänsteman vid europeiska unionen ska anses vara en migrerande arbetstagare.
- artikel 10 EG, och tjänsteföreskrifterna för EU-tjänstemän, utgör ett hinder för medlemsstaterna att vägra en unionsmedborgare som arbetat inom EU:s institutioner rätten att tillgodoräkna sig dessa år vid bedömningen av förtida ålderspension.

Leclere & Deaconescu C-43/99 från maj 2001 (pension)

I denna dom slås det fast att:

- En före detta arbetstagare fortsätter att ha rätt till vissa förmåner som förvärvats när han/hon upphör med sin yrkesverksamhet [...] utan att det uppställs något villkor om bosättning i den medlemsstat som svarar för förmånerna.
- En före detta arbetstagare som uppbär invaliditetspension och är bosatt i en annan medlemsstat än den som betalar ut pensionen, är inte en arbetstagare i den mening som avses i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 och kan inte göra anspråk på nya rättigheter som saknar samband med tidigare arbete.
- Denne åtnjuter således de rättigheter som tillkommer arbetstagare endast i den mån dessa har förvärvats under den tidigare yrkesverksamheten.

Ninni-Orasche C-413/01 från 2003 (ofrivilligt arbetslös, 2½ månad arbete, säsongarbete)

I denna dom slås det fast att:

- En person som har arbetat i 2 ½ månads tid kan betraktas som arbetstagare såvida arbetet inte kan ses som marginellt
- En arbetstagare är inte nödvändigtvis frivilligt arbetslös enbart på grund av att dennes tidsbegränsade anställningskontrakt har löpt ut.

Meeusen C-337/97 från 1999 (bosättningsort)

I denna dom slås det fast att en migrerande arbetstagare ej behöver vara bosatt i landet där han/hon arbetar för att kunna kräva rätt till landets sociala förmåner. Detta gäller även dennes anhöriga.

Fahmi & Amado C-33/99 (arbetstagare som lämnar landet)

I denna dom slås det fast att bedöma att statusen som arbetstagare upphör i de fall den migrerande arbetstagare slutar arbeta och lämnar landet.

Även det marockanska samarbetsavtalet - EG från tidigt 70-tal är inblandat.

Sala C-85/97 från 1998 (krav på uppehållstillstånd)

I denna dom slås det fast att en medlemsstat inte har rätt att kräva att en migrerande arbetstagare skall ha ett giltigt uppehållstillstånd för att få rätt till landets sociala förmåner då ett sådant inte krävs av landets egna medborgare.

Raulin C-357/89 från 1992 (arbetstagare/samband/uppehållsrätt)

I denna dom slås det fast att

- En person kan ses som arbetstagare trots dennes arbete och arbetstider är oregelbundna.
- Det är upp till nationella domstolar att avgöra om en anställnings varaktighet är marginell.
- Endast arbete i värdlandet är av relevans när man skall avgöra huruvida någon är arbetstagare eller ej.
- Man får inte kräva att den sökande har uppehållstillstånd för att studiestöd skall kunna beviljas

Bernini C-3/90 från 1992 (arbetstagare/praktik)

I denna dom slås det fast att:

- Om en praktik uppfyller samma krav som ställs på ett vanligt arbete skall sökanden ses som migrerande arbetstagare.
- Man behåller statusen som arbetstagare då man säger upp sig och vidareutbildar sig inom det område man har arbetat. (Den tid som skall förlöpa mellan anställningen och studierna är dock väldigt ”oklar”.)

Rinner-Kühn C-171/88 från 1989 (arbetstagar- och lönebegreppet, diskriminering pga. kön)

Domslutet i själva sakfrågan är för oss inte särskilt intressant. Däremot är det ur ett studiestödsperspektiv av intresse att domstolen slog fast att :

- att den som arbetar tio timmar i veckan omfattas av arbetstagarbegreppet,
- att begreppet "lön" enligt artikel 119 i fördraget omfattar alla förmåner, i form av kontanter eller naturaförmåner, som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får från arbetsgivaren på grund av anställningen, oavsett om förmånen utges i enlighet med anställningsavtal eller lag eller på frivillig grund.

I samband med den stora utvidgningen av unionen 2004 hänvisades det ofta till denna dom samt c-139/85 (Kempf – 12 timmars arbete/vecka) i diskussionerna om i vilken omfattning en person ska arbeta för att kunna betraktas som arbetstagare (se exempelvis SOU 2002:116 och proposition 2005/06:77). Det är således bland annat dessa två domar som ligger bakom den gräns vi har på 10 – 12 timmars arbete per vecka.

Betray C-344/87 från 1989 (arbetstagarbegreppet, arbetsmarknadsåtgärder)

I denna dom förtydligas arbetstagarbegreppet genom följande. Arbetstagare är:

En person som utför tjänster/uppgifter under en annan persons ledning under en viss tid för vilket han mottar ersättning. Man kan inte ställa några begränsningar, ifråga om formen för ersättning eller formen för anställningen och dess egenart. Vem som betalar ersättningen är inte relevant. Dock garanterar fördraget bara fri rörlighet för personer som eftersträvar (eller önskar eftersträva) en effektiv och genuin ekonomisk aktivitet. Ett arbete som syftar till rehabilitering och återintegration på arbetsmarknaden kan (i detta fall) inte ses som reellt arbete.

Echternach & Moritz C-389/87 & C-390/87 från 1989 (arbete för internationella org.)

I denna dom slås det fast att

- Studiestöd är en social förmån
- Barn till migrerande arbetstagare kan behålla denna status trots att resten av familjen flyttar ut ur landet
- Arbete för internationella organisationer gör ej att man inte kan ses som migrerande arbetstagare
- Barn till migrerande arbetstagare har rätt att få studiestöd till alla former av utbildningar som inhemska barn får studiestöd för.

Steymann C-196/87 från 1988 (ersättning för arbete i annan form än lön)

I denna dom slås det fast att:

- Verksamhet som utförs som avlönat arbete eller som tjänster mot betalning ska anses utgöra ekonomisk verksamhet (se även C-13/76, Donà mot Mantaro).
- Verksamhet som medlemmar i ett samfund utför inom ramen för den affärsverksamhet som samfundet utövar, utgörs ekonomiskt verksamhet i den mån samfundets tjänster till sina medlemmar kan anses som en indirekt motprestation för faktiskt och reellt arbete.

Lair 39/86 från 1988 (innehållsmässigt samband, ofrivilligt arbetslös)

I denna dom slås det för första gången fast av EGD att en arbetstagare har kvar statusen som arbetstagare om den vidareutbildar sig inom sitt yrkesområde eller om den blir ofrivilligt arbetslös.

Brown C-197/86 från 1988 (arbete, barn till arbetstagare)

I detta domslut slås det fast att:

- Arbete som är så litet i omfattning att det enbart är att betrakta som ett ”marginellt komplement” gör inte att man ses som migrerande arbetstagare enligt 1612/68.
- Medlemsstaterna får inte ensidigt ställa som villkor för att den berörda personen ska ha förvärvsarbetat under en viss tid för att denne ska ses som arbetstagare.

Kempf C-139/85 från 1986 (arbete, låg lön)

I detta domslut slås det fast att en person som får stöd av staten (eller själv väljer att leva under existensminimum) på grund av att han har låg lön ändå omfattas av rättigheterna som migrerande arbetstagare. Det är enbart arbetets omfattning och varaktighet som är

intressant, inte om lönen räcker till dennes uppehälle. Kempf arbetade 12 timmar per vecka.

Lawrie-Blum C-66/85 från 1986 (lärarkandidat, praktiktjänstgöring, arbetstagare)

I detta domslut slås det fast att en lärarkandidat som under ledning och övervakning av skolmyndigheterna genomgår förberedande praktiktjänstgöring för läraryrket under vilken han utför arbete genom att undervisa och erhåller lön, skall betraktas som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48.1 i fördraget, oberoende av anställningsförhållandets rättsliga karaktär.

Levin C-53/81 från 1982 (avlönat arbete som inte är ett marginellt komplement)

I denna dom slås det fast att:

- Även en person som utför arbete för en lön som är lägre än existensminimum ska betraktas som arbetstagare under förutsättning att det rör sig om ett faktiskt och reellt arbete. Det saknar i detta sammanhang betydelse om arbetstagaren kompletterar denna inkomst med andra inkomster för att uppnå existensminimum eller om han/hon nöjer sig med medel under detta minimum.
- Bestämmelserna omfattar dock bara faktiskt och verkligt arbete och utesluter arbete som utförs i så pass liten omfattning att det framstår som marginellt komplement.
- De skäl som får en arbetstagare från en medlemsstat att söka arbete i en annan medlemsstat saknar betydelse för dennes rätt att resa in till och att uppehålla sig på den senare statens territorium, förutsatt att han där utför eller önskar utföra ett faktiskt och verkligt arbete.

2. Barn till arbetstagare och egenföretagare enligt förordning (EU) 492/2011

Czop C-147/11 och Punakova C-148/11 Barn till egenföretagare

De förenade målen rör en polsk respektive en tjeckisk person som ansöker om försörjningsstöd efter en längre vistelse i Storbritannien. Domstolen konstaterar igen att en unionsmedborgare som är medborgare i en medlemsstat som nyligen anslutit sig till unionen, har permanent uppehållsrätt enligt denna bestämmelse när denne har uppehållit sig i den mottagande medlemsstaten under en fortlöpande period på mer än fem år, varav en del av denna tid före den förstnämnda statens anslutning till unionen, förutsatt att vistelsen skett i enlighet med villkoren i artikel 7.1 i direktiv 2004/38. Vidare konstateras att artikel 12 i 1612/68 (sedermera artikel 10 i förordning 492/2011) enbart ska anses gälla barn till arbetstagare och inte barn till egenföretagare.

Gürol C-374/03 från 2005 (barn till turkiska medborgare)

I detta domslut slås det fast att:

- Artikel 9 i beslut nr 1/80 har direkt effekt i medlemsstaterna.
- Turkiska barn med föräldrar som arbetar i värdlandet har samma tillträde till utbildningar som landets egna medborgare.
- Turkiska barn med föräldrar som arbetar i värdlandet har samma rätt till statliga förmåner för studier som landets egna medborgare, även vid studier utomlands.

Baumbast C-413/99 från 2002 (barn till migrerande arbetstagare)

I denna dom slås det fast att barn till en migrerande arbetstagare har rätt att bo och studera i värdlandet. Det faktum att barnens föräldrar har skiljt sig, bara en förälder är EU-medborgare och den föräldern har slutat arbeta i landet är påverkar inte denna rätt. Vårdnadshavaren till barnen har rätt att bo kvar i landet även om denne själv inte är unionsmedborgare. Detta ska inte påverkas av att föräldrarna har skilt sig eller att den förälder som är unionsmedborgare har upphört att vara arbetstagare i landet.

Meeusen C-337/97 från 1999 (bosättningsort)

I denna dom slås det fast att en migrerande arbetstagare ej behöver vara bosatt i landet där han/hon arbetar för att kunna kräva rätt till landets sociala förmåner. Detta gäller även dennes anhöriga.

Gaal C-7/94 från 1995 (21 år, beroendeförhållande till föräldern)

I denna dom slås det fast att barn till migrerande arbetstagare som befinner sig långt fram i sin utbildning har rätt till studiestöd trots att de inte längre är under 21 år eller inte är beroende av föräldern för försörjning.

Bernini C-3/90 från 1992 (studiestöd en social förmån)

I denna dom slås det fast att studiestöd är en social förmån. De krav och rättigheter som gäller för nationella studenter gäller även för barn till migrerande arbetstagare. (Principen om lika behandling)

Di Leo C-308/89 från 1990 (barn till arbetstagare – utlandsstudier)

I detta domslut slås det fast att 1612/68 ska tolkas så att de barn som omfattas av den bestämmelsen ska likställas med landets egna medborgare när det gäller utbildningsstöd, och detta inte enbart när utbildningen äger rum i värdlandet, utan även när den genomförs i den stat där de är medborgare.

Echternach & Moritz C-389 & C-390/87 från 1989 (rätt till studiestöd trots familjeflytt)

I denna dom slås det fast att

- Studiestöd är en social förmån
- Barn till migrerande arbetstagare kan behålla denna status trots att resten av familjen flyttar ut ur landet
- Arbete för internationella organisationer gör ej att man inte kan ses som migrerande arbetstagare
- Barn till migrerande arbetstagare har rätt att få studiestöd till alla former av utbildningar som inhemska barn får studiestöd för.

Brown C-197/86 från 1988 (barn till arbetstagare)

I detta domslut slås det fast att:

– Man kan inte ses som barn till arbetstagare om föräldern inte längre är bosatt i värdlandet och senast den var bosatt där i egenskap av arbetstagare före barnets födelse.

Deak C-94/84 från 1985 (barn – ej EU-medborgare – till migrerande arbetstagare)

I domen slår EGD fast att barn till migrerande arbetstagare kan kräva sociala förmåner trots att barnet självt är medborgare i en stat som inte är medlem i EU.

Casagrande C-9/74 från juli 1974 (barn till arbetstagare – tillträde till utbildningssystem.)

I domen fastslås att:

Barn till en EU-medborgare som är eller har varit anställd i en annan medlemsstat ska ha tillträde till denna stats utbildningssystem på samma villkor som medborgarna i värdstaten. Denna rättighet avser inte bara regler om tillträde till utbildningen utan även de allmänna åtgärder som syftar till att underlätta deltagandet i undervisningen.

3. Make/maka/sambo till arbetstagare enligt förordning (EU) 492/2011

Diatta C-267/83 från februari 1995 (giftermålets betydelse)

Begäran avser tolkningen av artiklarna 10 och 11 rådets förordning nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Giftna par som separerat men ännu inte skilt sig har fortfarande kvar sina rättigheter som familjemedlemmar till migrerande arbetstagare

Hartmann C-212/05 från 2007 (bosättning)

I denna dom slås det fast att:

En anhörig till en migrerande arbetstagare i en medlemsstat, som inte själv arbetar och som bor i en annan medlemsstat, ska inte utestängas från rätten till social förmån på grund av att han eller hon varken är bosatt eller stadigvarande vistas i den förstnämnda medlemsstaten.

Jia C-1/05 från 2007 (3L-medborgare som anhörig, ”beroende för försörjning”)

I domen slås det fast att det inte kan krävas av en tredjelandsmedborgare att den är lagligt bosatt i en medlemsstat vid det tillfälle denne söker uppehållstillstånd som anhörig till arbetstagare/egenföretagare. Begreppet ”att vara beroende av” innebär att familjemedlemmen inte utan materiellt bistånd kan sörja för sina grundläggande behov i ursprungslandet. Bevisning av att ett beroendeförhållande föreligger kan göras med varje lämpligt medel. Det faktum att arbetstagaren eller dennes make/maka har åtagit sig att försörja familjemedlemmen i fråga bevisar inte att det föreligger ett faktiskt beroendeförhållande

Akrich C-109/01 från 2003 (anhörig 3L-medborgare - ej rätt till bosättning)

I domen slås det fast att:

För att komma i åtnjutande av de rättigheter som föreskrivs av artikel 10 i EEG 1612/68 krävs att tredjelandsmedborgaren uppehåller sig lagligt i en medlemsstat när han flyttar till en annan medlemsstat dit unionsmedborgaren flyttat eller har flyttat.

– Artikel 10 i EEG 1612/68 inte är tillämplig när en tredjelandsmedborgare ingått skenäktenskap i syfte att kringgå bestämmelserna om inresa och uppehälle för medborgare i tredje land.

– Om det föreligger ett äkta äktenskap mellan en tredjelandsmedborgare och en EU medborgare är det utan betydelse vid den rättsliga prövningen vid återkomsten till den förstnämnda medlemsstaten.

Rivero C-211/97 från 1999 (ambassadarbete, val av socialsystem, 1408/71)

I denna dom slås det fast att anhöriga till arbetstagare som arbetar på konsulat/ambassad i ett annat medlemsland genom förordning 1408/71 omfattas av det sociala systemet i landet där arbetstagaren arbetar. Detta även om arbetstagaren själv väljer att omfattas av sitt hemlands socialsystem.

Cristini C-32/75 från 1975 (fortsatt rätt till stöd trots makens/arbetstagarens bortgång)

I denna dom slås det fast att anhöriga till migrerande arbetstagare har kvar rätten till förmåner efter det att arbetstagaren själv har avlidit.

4. Anhörig till migrerande arbetstagare som återvänder till hemland enligt förordning (EU) 492/2011 samt direktiv 2004/38/EG

Dereci mfl. C-256/11 från nov 2011 (tredjelandsmedborgare som är anhörig)

I detta domslut slås det fast att

– unionsrätten och bestämmelserna om unionsmedborgarskapet utgör inte hinder för att en medlemsstat nekar tredjelandsmedborgare uppehållsrätt i den medlemsstat när denne bor tillsammans med en EU-medborgare – som är bosatt och medborgare i nämnda medlemsstat och som aldrig har nyttjat sin rätt till fri rörlighet – förutsatt att sådant nekande inte medför att EU-medborgaren berövas möjligheten att åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger.

– artikel 7 i stadgan handlar om rätten till skydd för privatlivet och familjelivet och ska ges samma mening och räckvidd som rättigheterna i artikel 8.1 i Europakonventionen. Dock gäller bestämmelserna i stadgan endast för medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten.

Metock C-127/08 från 2008 (tredjelandsmedborgares rätt till uppehållskort)

I detta domslut slås det fast att

– det inte kan krävas att en tredjelandsmedborgare, för att beviljas uppehållskort, ska ha vistats lagligen i en annan medlemsstat innan denne anlände till den aktuella medlemsstaten.

– det saknar betydelse, när det gäller beviljandet av uppehållskort, när och var tredjelandsmedborgaren och unionsmedborgaren gifte sig, eller att de har bosatt sig i en

annan medlemsstat för att komma i åtnjutande av de rättigheter som gemenskapsrätten medför.

Hartmann C-212/05 från 2007 (bosättning och arbete)

I denna dom slås det fast att:

- En medborgare i en medlemsstat, som arbetar i denna medlemsstat men har flyttat sin hemvist till en annan medlemsstat och sedan dess arbetar som gränsarbetare ska ses som ”migrerande arbetstagare”
- Det faktum att personen bosatte sig i den andra medlemsstaten av icke yrkesrelaterade skäl motiverar inte att han inte ska anses vara migrerande arbetstagare
- En anhängig till en migrerande arbetstagare i en medlemsstat, som inte själv arbetar och som bor i en annan medlemsstat, ska inte utestängas från rätten till social förmån på grund av att han eller hon varken är bosatt eller stadigvarande vistas i den förstnämnda medlemsstaten.

Akrich C-109/01 från 2003 (anhörig 3L-medborgare - ej rätt till bosättning)

I domen slås det fast att:

För att komma i åtnjutande av de rättigheter som föreskrivs av artikel 10 i EEG 1612/68 krävs att tredjelandsmedborgaren uppehåller sig lagligt i en medlemsstat när han flyttar till en annan medlemsstat dit unionsmedborgaren flyttar eller har flyttat.

- Artikel 10 i EEG 1612/68 inte är tillämplig när en tredjelandsmedborgare ingått skenäktenskap i syfte att kringgå bestämmelserna om inresa och uppehälle för medborgare i tredje land.
- Om det föreligger ett äkta äktenskap mellan en tredjelandsmedborgare och en EU medborgare är det utan betydelse vid den rättsliga prövningen vid återkomsten till den förstnämnda medlemsstaten.

Singh C-370/90 från 1992 (3L-landsmedborgare som är anhängig till EU-medborgare som återvänder till hemland)

Anhöriga till en unionsmedborgare som lämnar sitt hemland för att bedriva näringsverksamhet i en annan medlemsstat ska vid återvändandet till unionsmedborgarens hemland åtnjuta samma rättigheter som han/hon skulle ha tillerkänts enligt gemenskapsrätten om hans/hennes make reste in och uppehöll sig på territoriet i en annan medlemsstat.

5. Upphållsrätt enligt direktiv 2004/38/EG

C-456/12 (Nederländerna) dom mars 2014

Artikel 21.1 FEUF ska tolkas så, att i en situation där en unionsmedborgare har utvecklat och befast ett familjeliv tillsammans med en tredjelandsmedborgare under en verkkningsfull vistelse – med stöd av och i överensstämmelse med villkoren enligt artikel 7.1 och 7.2 eller artikel 16.1 och 16.2 i direktiv 2004/38/EG – i en annan medlemsstat än den där han eller hon är medborgare, ska direktivets bestämmelser tillämpas analogt när

nämnda unionsmedborgare, tillsammans med sin familjemedlem, återvänder till sin ursprungsmedlemsstat. Villkoren för att bevilja en härledd uppehållsrätt för nämnda tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till unionsmedborgaren, i unionsmedborgarens ursprungsmedlemsstat bör således i princip inte vara strängare än de som föreskrivs i nämnda direktiv för att bevilja en tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till en unionsmedborgare, en härledd uppehållsrätt i en situation där unionsmedborgaren har utövat sin rätt till fri rörlighet genom att bosätta sig i en annan medlemsstat än den där han eller hon är medborgare.

C-457/12 (Nederländerna) dom mars 2014

Bestämmelserna i direktiv 2004/38/EG, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att en medlemsstat vägrar en tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till en unionsmedborgare, uppehållsrätt när unionsmedborgaren är medborgare i den medlemsstaten och är bosatt där, men regelbundet reser till en annan medlemsstat i arbetet. Artikel 45 FEUF ska tolkas så, att den ger en unionsmedborgares familjemedlem som är tredjelandsmedborgare en härledd uppehållsrätt i den medlemsstat där unionsmedborgaren är medborgare, när unionsmedborgaren är bosatt i den medlemsstaten men regelbundet reser till en annan medlemsstat i egenskap av arbetstagare i nämnda bestämmelses mening, för det fall ett beslut att vägra en sådan uppehållsrätt avskräcker den berörda unionsmedborgaren från att verkligen utöva sina rättigheter enligt artikel 45 FEUF, vilket det ankommer på den nationella domstolen att pröva.

Reyes C-423/12 (Sverige) dom 16 januari 2014

Domen handlar om uppehållsrätt och rekvisitet ”beroende för sin försörjning” enligt direktiv 2004/38. Migrationsöverdomstolen i Stockholm begärde förhandsavgörande från EU-domstolen i ett mål där en 26-årig kvinna från Filippinerna ansökt om uppehållstillstånd för att få bo hos sin mamma i Sverige. Dottern ansökte 2011 om uppehållskort i egenskap av ”familjemedlem som är beroende för sin försörjning av en unionsmedborgare”, så som lydelsen är i aktuellt EU-direktiv. Svenska domstolen avlog ärendet och de ifrågasatte då inte att dottern fått sina grundläggande behov sörjda för genom sin mor och styvfar, men den ansåg dock inte att hennes sociala situation var sådan att hon inte själv kunde sörja för sina behov i Filippinerna utan deras bistånd. EU-domstolen fastslår att en MS inte får kräva att en släkting i rakt nedstigande led som är 21 år eller äldre – för att anses vara beroende för sin försörjning – ska ha försökt att få ett arbete, få hjälp för sin försörjning från ursprungslandets myndigheter och/eller på annat sätt klara sin försörjning. Domstolen konstaterar vidare att den omständigheten att en släkting idag – på grund av personliga omständigheter såsom ålder, utbildning och hälsa – bedöms ha goda förutsättningar för att få ett arbete och dessutom har för avsikt att börja arbeta i den mottagande medlemsstaten inte har någon betydelse vid tolkningen av rekvisitet ”beroende för sin försörjning”.

Alarape och Tijani C-529/11 (Storbritannien) från 8 maj 2013

Domen handlar om huruvida en tredjelandsmedborgare behåller sin uppehållsrätt efter skilsmässa från en unionsmedborgare, i de fall tredjelandsmedborgaren är förälder till ett barn äldre än 21 år och som studerar i medlemsstaten. Domstolen konstaterar att föräldern till ett barn som är myndigt och som utövat sin rätt till utbildning enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68, fortsatt har uppehållsrätt om barnet behöver föräldrarnas närvaro och omvårdnad för att genomgå och fullfölja sin utbildning. Vidare fastslås att endast de perioder när tredjelandsmedborgaren uppfyllde villkoren i artikel 7 i rörlighetsdirektivet kan beaktas vid bedömningen av om anhöriga tredjelandsmedborgare ska kunna få permanent uppehållsrätt.

Rahman C-83/11 (Storbritannien) från 5 september 2012

Domen handlar om uppehållsrätt för familjemedlemmar (enligt det vidgade familjebegreppet) som är anhöriga till en EU/EES-medborgare. Domstolen slår bland annat fast att för att en person ska anses tillhöra kategorin familjemedlemmar som är ”beroende” av en unionsmedborgare, krävs att det föreligger ett beroendeförhållande i det land från vilket familjemedlemmen i fråga anländer, och att beroendeförhållandet föreligger åtminstone vid den tidpunkt då personen i fråga ansöker om att få ansluta sig till den unionsmedborgare som han eller hon är beroende av. Frågan huruvida det för utfärdande av ett uppehållskort kan uppställas ett krav på att beroendeförhållandet ska fortsätta att gälla i den mottagande medlemsstaten, omfattas inte av direktivets tillämpningsområde.

Dereci mfl. C-256/11 från nov 2011 (uppehållsrätt för tredjelandsmedborgare som är anhörig till svensk)

I detta domslut slås det fast att

- unionsrätten och bestämmelserna om unionsmedborgarskapet utgör inte hinder för att en medlemsstat nekar tredjelandsmedborgare uppehållsrätt i den medlemsstat när denne bor tillsammans med en EU-medborgare – som är bosatt och medborgare i nämnda medlemsstat och som aldrig har nyttjat sin rätt till fri rörlighet – förutsatt att sådant nekande inte medför att EU-medborgaren berövas möjligheten att åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger.
- artikel 7 i stadgan handlar om rätten till skydd för privatlivet och familjelivet och ska ges samma mening och räckvidd som rättigheterna i artikel 8.1 i Europakonventionen. Dock gäller bestämmelserna i stadgan endast för medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten.

McCharty C-434/09, från maj 2011. (Medborgare som aldrig har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet och som alltid uppehållit sig i den medlemsstat i vilken han eller hon är medborgare)

- Direktiv 2004/38 (genom artikel 3.1) är inte tillämpligt på en unionsmedborgare som aldrig har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet, som alltid har uppehållit sig i en medlemsstat i vilken vederbörande är medborgare och som dessutom är medborgare i en annan medlemsstat.

– Artikel 21 FEUF är inte tillämplig på en unionsmedborgare som aldrig har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet, som alltid har uppehållit sig i en medlemsstat i vilken vederbörande är medborgare och som dessutom är medborgare i en annan medlemsstat, i den mån situationen för denna medborgare inte innebär en tillämpning av en medlemsstats bestämmelser som medför att medborgaren frångår möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som tillkommer vederbörande i kraft av unionsmedborgarskapet eller att hon eller han hindras från att utöva sin rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

Zambrano C-34/09 från mars 2011 (UR för förälder trots att barn inte utövat rätt till rörlighet)

I denna dom slås det fast:

– artikel 3 i dir 2004/38 rör EU-medborgare som ”reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än de själva är medborgare i samt på ... familjemedlemmar”, och är därmed inte tillämplig i det aktuella målet.

– att neka en tredjelandsmedborgare uppehållsrätt och arbetstillstånd i den medlemsstat i vilken han eller hennes minderåriga barn (för vilka tredjelandsmedborgaren är underhållsskyldig) bor och är medborgare, medför att barnen berövas möjligheten att nyttja rättigheter som kommer av unionsmedborgarskapet och strider därmed mot artikel 20 FEUF.

Teixeira & Ibrahim C-480/08 & C-310/08 från 2010 (UR för vårdnadshavare)

I dessa domar slås det fast att:

– Barnen till en medborgare i en medlemsstat, som arbetar eller har arbetat i den mottagande medlemsstaten, och den förälder som har den faktiska vårdnaden om barnen har uppehållsrätt i den sistnämnda staten.

– En EU-medborgare som har varit anställd i en annan medlemsstat där dennes barn genomgår utbildning har uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten i egenskap av förälder som har den faktiska vårdnaden om barnet.

– Uppehållsrätten för barnen och den förälder som har vårdnaden är inte beroende av att denne förälder måste ha tillräckliga tillgångar för sin försörjning eller av att en av barnets föräldrar var yrkesverksam då barnet påbörjade sin utbildning.

– Uppehållsrätten för denna förälder upphör när barnet blir myndigt såvida inte barnet har ett fortsatt behov av föräldrarnas närvaro och omvårdnad för att kunna genomgå och fullfölja sin utbildning.

Jipa C-33/07 från 2008 (uppehållsrätt i annat medlemsland – illegal vistelse)

I denna dom slås det fast att:

- artikel 18 EG och artikel 27 i rörlighetsdirektivet inte utgör ett hinder för nationell lagstiftning som begränsar rätten till fri rörlighet för en unionsmedborgare som återförs till ursprungslandet bland annat på grund av 'illegal vistelse' i en annan medlemsstat. Detta gäller dock under förutsättning att medborgarens personliga beteende utgör ett

verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot som påverkar ett grundläggande samhällsintresse. Åtgärden måste dessutom stå i proportion till syftet.

Metock C-127/08 från 2008 (tredjelandsmedborgares rätt till uppehållskort)

I detta domslut slås det fast att

- det inte kan krävas att en tredjelandsmedborgare, för att beviljas uppehållskort, ska ha vistats lagligen i en annan medlemsstat innan denne anlände till den aktuella medlemsstaten.
- det saknar betydelse, när det gäller beviljandet av uppehållskort, när och var tredjelandsmedborgaren och unionsmedborgaren gifte sig, eller att de har bosatt sig i en annan medlemsstat för att komma i åtnjutande av de rättigheter som gemenskapsrätten medför.

Sahin C-551/07 från 2008 (tredjelandsmedborgares uppehållsrätt)

Nyckelord: Direktiv 2004/38 - rätt till respekt för familjelivet – uppehållsrätt för en tredjelandsmedborgare som rest in i en medlemsstat i egenskap av asylsökande och därefter gift sig med en medborgare i en annan medlemsstat. (Närbesläktad med Metock, C-127/08).

I detta domslut slås det fast att:

- Familjemedlemmar från tredjeland kan omfattas av bestämmelserna om uppehållsrätt även fast de har kommit till den mottagande medlemsstaten oberoende av en unionsmedborgare och först när de kommit dit har blivit anhöriga till eller bildat familj med nämnda unionsmedborgare.
- Därvid är det utan betydelse att familjemedlemmen vistats tillfälligt i den mottagande medlemsstaten enligt denna stats asyilagstiftning när han blir anhörig eller bildar familj.

Eind C-291/05 från 2007 (3L-medborgares UR i land där migrerande arbetstagare är medborgare)

I denna dom slås det fast att:

- När en migrerande arbetstagare återvänder till sitt medborgarskapsland så är myndigheterna i den staten inte skyldig att bevilja arbetstagarens familjemedlemmar – som är medborgare i tredjeland – uppehållsrätt enbart på grund av att denne tredjelandsmedborgare har ett giltigt uppehållstillstånd i det land som arbetstagaren tidigare var anställd.
- När en migrerande arbetstagare återvänder till sitt medborgarskapsland efter att ha varit anställd i ett annat medlemsland, har en tredjelandsmedborgare som är anhörig till denne uppehållsrätt i medborgarskapslandet även om arbetstagaren inte utövar en verklig och faktisk ekonomisk verksamhet där.
- Det faktum att den anhörige tredjelandsmedborgaren före vistelsen i medlemslandet där arbetstagaren varit anställd, inte har haft något uppehållstillstånd eller uppehållsrätt enligt nationella regler i medborgarskapslandet, saknar betydelse för bedömning i stycket ovan.

Trojani C-456/02 från 2004 (faktiskt och reellt arbete – social bistånd)

I denna dom slås det fast att:

- En EU-medborgare kan redan genom sin ställning som unionsmedborgare göra anspråk på en uppehållsrätt, men utövandet av denna är föremål för begränsningar och villkor, särskilt i enlighet med proportionalitetsprincipen.

Collins C-138/02 från 2004 (bosättningsvillkor)

I detta domslut slås det fast att:

- en EU-medborgare inte har ovillkorlig rätt att uppehålla sig en annan EU-stat enbart pga. rätten till fri rörlighet för EU-medborgare
- rätten till likabehandling inte utgör ett hinder mot att man i nationell lagstiftning uppställer bosättningsvillkor för beviljande av arbetslöshetsbidrag – i den mån detta villkor är grundat på objektiva hänsyn som är oberoende av personernas nationalitet och som står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas av de nationella bestämmelserna nationalitet.

Kaba C-356/98 från april 2000 och C-466/00 från mars 2003

I denna dom slås det fast att:

Nationella regler i en medlemsstat som ställer krav på att makar till migrerande arbetstagare ska ha varit bosatta i den staten i fyra år innan en ansökan om PUT kan inlämnas och prövas, inte utgör en diskriminering som strider mot artikel 7.2 i förordning 1612/68 trots att det föreskrivs ett krav på bosättning i mindre än tolv månader för makar till personer som har PUT eller sin hemvist i landet.

Tsiotras C-171/91 från 1993

Domen konstaterar att en arbetssökande EU-medborgare inte tillgodoräkna tid eller härleda rättigheter enligt EU-rätten från en tid då denne inte var medborgare i EU.

6. Permanent uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38/EG

Onuekwere C-378/12 (Storbritannien) från 16 januari 2014

Målet gäller ett beslut att neka en tredjelandsmedborgare permanent uppehållsrätt i egenskap av familjemedlem till en unionsmedborgare pga. av ett avtjänat fängelsestraff. Domstolen fastslår att perioder under vilka en tredjelandsmedborgare har avtjänat fängelsestraff inte kan beaktas i syfte att tredjelandsmedborgaren ska förvärva permanent uppehållsrätt. Domstolen konstaterar vidare att beräkningen av de fem år som krävs för att beviljas permanent uppehållsrätt avbryts av de perioder då tredjelandsmedborgaren avtjänar fängelsestraff.

Alarape och Tijani C-529/11 (Storbritannien) från 8 maj 2013

Domen handlar om huruvida en tredjelandsmedborgare behåller sin uppehållsrätt efter skilsmässa från en unionsmedborgare, i de fall tredjelandsmedborgaren är förälder till ett barn äldre än 21 år och som studerar i medlemsstaten. Domstolen konstaterar att

föräldern till ett barn som är myndigt och som utövat sin rätt till utbildning enligt artikel 12 i förordning nr 1612/68, fortsatt har uppehållsrätt om barnet behöver föräldrarnas närvaro och omvårdnad för att genomgå och fullfölja sin utbildning. Vidare fastslås att endast de perioder när tredjelandsmedborgaren uppfyllde villkoren i artikel 7 i rörlighetsdirektivet kan beaktas vid bedömningen av om anhöriga tredjelandsmedborgare ska kunna få permanent uppehållsrätt.

Czop C-147/11 och Punakova C-148/11 Permanent uppehållsrätt och barn till egenföretagare De förenade målen rör en polsk respektive en tjeckisk person som ansöker om försörjningsstöd efter en längre vistelse i Storbritannien. Domstolen konstaterar igen att en unionsmedborgare som är medborgare i en medlemsstat som nyligen anslutit sig till unionen, har permanent uppehållsrätt enligt denna bestämmelse när denne har uppehållit sig i den mottagande medlemsstaten under en fortlöpande period på mer än fem år, varav en del av denna tid före den förstnämnda statens anslutning till unionen, förutsatt att vistelsen skett i enlighet med villkoren i artikel 7.1 i direktiv 2004/38. Vidare konstateras att artikel 12 i 1612/68 (sedermera artikel 10 i förordning 492/2011) enbart ska anses gälla barn till arbetstagare och inte barn till egenföretagare.

Ziolkowski C 424/10 och Szeja C 425/10 från 21 december 2011

Av artikel 16.1 i direktiv 2004/38 följer att unionsmedborgare som har uppehållit sig lagligt under en fortlöpande period av fem år i den mottagande medlemsstaten ska ha permanent uppehållsrätt där. I målen slås det fast att begreppet ”ha uppehållit sig lagligt” är ett självständigt unionsrättsligt begrepp som ska tolkas enhetligt i medlemsstaterna. EU-domstolen går emot generaladvokatens förslag och fastslår att Permanent uppehållsrätt endast kan förvärfvas genom bosättningsperioder som uppfyller de villkor som fastställs i EU:s lagstiftning. Bosättningsperioder på enbart nationell rätt ska inte räknas med. Bosättningsperioder som fullgjorts av en medborgare i en icke - medlemsstat före denna stats anslutning till EU ska endast tas med vid beräkning av kvalifikationstid, under förutsättning att de fullgjorts i enlighet med EU:s lagstiftning.

Dias C-325/09 från 2010 (direktivets retroaktivitet i beräkning av PUR)

I denna dom slås det fast:

- att långa uppehållsperioder inte per automatik innebär att de kan ligga till grund för permanent uppehållsrätt. Huruvida en vistelseperiod kan räknas med i beräkningen av permanent uppehållsrätt beror till viss del på om personen har befunnit sig i landet i enlighet med unionsrättsliga bestämmelser. Det fastslås även att uppehållstillståndets/registreringens deklaratoriska karaktär innebär att det inte är möjligt att anse att en medborgares vistelse är olaglig enligt unionsrätten enbart av det skälet att han eller hon inte innehar ett sådant tillstånd. Upphållstillståndens deklaratoriska karaktär innebär också att det inte är möjligt att anse att en medborgares vistelse är laglig enligt unionsrätten enbart av det skälet att ett sådant tillstånd utfärdats till honom eller henne på ett giltigt sätt.

Lassal C-162/09 från 2010 (rörlighetsdirektivets retroaktivitet i beräkning av PUR)

I detta domslut slås det fast att:

- Uppehållsperioder på fem år som slutförts före införlivandet av rörlighetsdirektivet ska beaktas vid förvärv av permanent uppehållsrätt.
- Frånvaro från den mottagande medlemsstaten under mindre än två på varandra följande år och som inträffat före införlivandet av direktivet (men efter en fortlöpande uppehållsperiod på fem år som slutförts före denna tidpunkt) ska inte inverka på förvärvet av permanent uppehållsrätt.

Förster C-158/07 från 2008 (arbete parallellt med studier, fem år bosättning)

I detta domslut slås det fast att:

- En studerande som av och till arbetar vid sidan om studierna kan inte under perioder då han/hon inte arbetar åberopa tidigare Förordning 1251/70 (idag villkor för förtida permanent uppehållsrätt i direktiv 2004/38) för att beviljas stöd till uppehälle.
- Artikel 12 första stycket EG utgör inte hinder för att tillämpa ett krav på fem års föregående bosättning på medborgare från andra medlemsstater för att bevilja stöd till uppehälle.

7. Associeringsavtal Turkiet

Genc C-14/09 från 2009 (turkisk medborgare - marginellt arbete)

I denna dom slås det fast att:

- En person som har arbetat 5,5h/vecka i fyra års tid kan under vissa förutsättningar betraktas som arbetstagare enligt EU-rätten om han eller hon utför ett faktisk och reellt arbete.
- En turkisk medborgare som vistas i en medlemsstat i enlighet med artikel 6.1 i beslut nr 1/80 får ej, för att få stanna kvar i landet, ställas inför några ytterligare, nationella villkor.

Payir, Akyuz, Ozturk C-294/06 från 2008 (associeringsavtal Turkiet)

I detta domslut slås det fast att en turkisk medborgare kan ses som arbetstagare enligt artikel 6.1 i Associeringsrådets beslut nr 1/80 trots att den ursprungligen kom till landet i annat syfte än att arbeta där, exempelvis som au pair eller studerande.

Gürol C-374/03 från 2005 (barn till turkiska medborgare)

I detta domslut slås det fast att:

- Artikel 9 i beslut nr 1/80 har direkt effekt i medlemsstaterna.
- Turkiska barn med föräldrar som arbetar i värdlandet har samma tillträde till utbildningar som landets egna medborgare.
- Turkiska barn med föräldrar som arbetar i värdlandet har samma rätt till statliga förmåner för studier som landets egna medborgare, även vid studier utomlands.

8. Krav på hemvist, bosättning eller anknytning för rätt till studiestöd/social förmån

C-275/12 Elrick (Tyskland) 24 oktober 2013

Begäran om förhandsavgörande rör tolkningen av artiklarna 20 FEUF och 21 FEUF och om dessa utgör hinder för tillämpning av tyska nationella bestämmelser. Artiklarna 20 och 21 FEUF utgör hinder för en lagstiftning som föreskriver att studiebidrag enbart kan beviljas för studier utomlands om utbildningen motsvarar en utbildning vid en yrkesskola som efter minst två års studier leder fram till ett intyg om yrkesbehörighet - samtidigt som en motsvarande utbildning i Tyskland är studiestödsberättigande även om den endast är ettårig. Kravet på att utbildningens längd ska vara minst två år saknar samband med den valda utbildningens nivå och är sålunda inkonsekvent och kan inte anses stå i proportion till det mål som eftersträvas.

C-220/12 Thiele Meneses (Tyskland) 24 oktober

Enligt en tysk regel kan tyska medborgare som är permanent bosatta utanför Tyskland enbart beviljas studiebidrag för studier vid en läroanstalt i en av EU:s medlemsstater om läroanstalten antingen är belägen i den stat i vilken nämnda medborgare är permanent bosatt eller en grannstat till denna stat. Bidraget ska därutöver vara motiverat med hänsyn till särskilda skäl i det enskilda fallet.

Domstolen fastslår att artiklarna 20 och 21 FEUF utgör hinder för en lagstiftning som denna, som föreskriver att:

- en tysk måste bo i Tyskland för att få rätt till tyskt studiestöd för studier i en annan medlemsstat,
- en tysk som inte är bosatt i Tyskland endast kan få studiestöd för studier i den stat där tysken är bosatt (behöver inte nödvändigtvis vara en EU-stat) eller i en grannstat till denna stat och dessutom endast om det finns särskilda omständigheter (exempelvis skäl som att den studerande eller anhörig är sjuk eller funktionshindrad, skäl som har att göra med studierna eller ekonomin).

Ett enda villkor gällande bosättning är inte tillåtet. Det ankommer istället på Tyskland att pröva om anknytning till landet kan visas på annat vis – t ex via tyskt medborgarskap, skolgång, familjeband, anställning, språkkunskaper samt andra sociala eller ekonomiska band.

C-523/11 (Prinz) och C-585/11 (Seeberger) Dom 18 juli (bosättningsvillkor)

EU-domstolen fastslår att en nationell bestämmelse som innebär att ett lands egna medborgare missgynnas av att de har nyttjat sin fria rörlighet i ett annat EU-land utgör en begränsning av friheterna i artikel 21.1 FEUF. Även om det aktuella tyska kravet - sammanhängande bosättning under tre år för att beviljas studiestöd vid studier i en annan medlemsstat - tillämpas både på landets egna medborgare och övriga unionsmedborgare så är det en begränsning. Ett sådant krav kan avskräcka medlemsstats egna medborgare att utöva sin fria rörlighet inom EU. Ett krav på sammanhängande bosättning i tre år är

alltför generellt, det utesluter många personer samt går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de eftersträlvade målen. Det kan därför inte anses proportionerligt. Även andra personer kan ha en tillräcklig anknytning till landet och av betydelse kan då vara medborgarskap, skolgång, exempelvis familjeband, anställning, språkkunskaper och andra sociala eller ekonomiska band.

C-20/12 – Giersch Bosättning. Dom 20 juni 2013

Förvaltningsdomstolen i Luxemburg har bett EU-domstolen att besvara en fråga angående tolkningen av artikel 7 i rådets förordning nr 1612/68/EEC. Domstolen konstaterar ännu en gång att det i princip är förbjudet för en medlemsstat att kräva att ett barn till en migrerande arbetstagare (gränsarbetare) måste vara bosatt i medlemsstaten för att få studiemedel. Bosättningsvillkoret är indirekt diskriminerande. Även om det har ett legitimt syfte och är ändamålsenligt är det inte nödvändigt och proportionerligt i förhållande till syftet. Det finns andra omständigheter som kan påvisa graden av anknytning mellan en studerande och arbetsmarknaden i den berörda medlemsstaten, till exempel att en förälder som försörjer studenten är en gränsarbetare som har ett varaktigt arbete i medlemsstaten och redan har arbetat där under lång tid. Förslag till avgörande från GA finns!

Krier C-379/11 från december 2012

I Luxemburg har arbetsgivare som anställer arbetslösa arbetstagare som fyllt 45 år rätt till ett anställningsstöd. Stödet utgörs av en ersättning för de sociala avgifter som arbetsgivaren ska betala in för den arbetstagare som anställs. Ett krav är dock att den berörda arbetstagaren måste ha varit anmäld som arbetssökande i samma medlemsstat, vilket förutsätter att den arbetslöse är bosatt inom landet. En förvaltningsdomstol i Luxemburg frågar sig huruvida ett sådant villkor är förenligt med artikel 45 FEUF, rörande fri rörlighet för arbetstagare inom Europeiska unionen. EU-domstolen kommer fram till att ett sådant villkor i en nationell lagstiftning kan utgöra ett hinder mot den fria rörligheten.

Kommissionen mot Nederländerna C-542/09 från juni 2012 (bosättningsvillkor för beviljning av studiestöd utomlands)

Nederländerna angreps av kommissionen för att en student som ansöker om studiemedel för studier utanför Nederländerna enligt nationella bestämmelser ska ha varit lagligen bosatt i Nederländerna i minst tre av de sex år som föregått inskrivningen till studierna i fråga, den så kallade ”3 av 6-års-regeln”. Kommissionen frågade sig om Nederländerna underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 45 FEUF (fri rörlighet för arbetstagare) och artikel 7 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 (en migrerande arbetstagare ska ha rätt till sociala förmåner på samma sätt som landets medborgare) genom att i lagen om studiefinansiering uppställa ett bosättningskrav för migrerande arbetstagare och deras familjemedlemmar i syfte att erhålla studiemedel för studier utomlands. Nederländerna hänvisade till EU-domstolens rättspraxis, i synnerhet i fallen Bidar (C-209/03), Förster (C-158/07) och även Morgan och Bucher (C-11/06). EU-

domstolen bedömde att kravet på bosättning innebar en indirekt diskriminering av migrerande arbetstagare och deras anhöriga som visserligen kunde motiveras, men som i sin utformning inte var proportionerlig. Se CSN:s beslut om tillämpning av 3 kap 23 § SsL till följd av domen

Bressol m.fl. och Chaverot m.fl C-73/08 från april 2010 (diskriminering som är proportionerlig i förhållande till syfte)

Återaktualiserar frågan huruvida värdstaten får begränsa antalet utländska studenter som får tillträde till dess utbildningssystem. Domstolen slår sedermera fast att en medlemsstat kan åberopa folkhälsan om de berörda myndigheterna kan visa att ett faktiskt hot mot folkhälsan föreligger. Vidare måste man visa att en begränsning av antalet studenter är en proportionerlig åtgärd. Lyckas man inte påvisa detta är dock en begränsning av antalet studenter i strid med unionsrätten.

Förster C-158/07 från 2008 (arbete parallellt med studier, fem år bosättning)

I detta domslut slås det fast att:

– artikel 12 första stycket EG utgör inte hinder för att tillämpa ett krav på fem års föregående bosättning på medborgare från andra medlemsstater för att bevilja stöd till uppehälle.

Morgen & Bucher C-11/06 & C-12/06 från 2007 (utlandsstudier)

I detta domslut slås det fast att: Det utgör ett hinder mot artiklarna 17 och 18 EG att införa ett krav som säger att för att ha rätt till studiestöd för studier i annan medlemsstat än den i vilken man är medborgare i måste man innan ha studerat i hemlandet i minst ett år och studierna utomlands ska vara en fortsättning på dessa studier.

Bidar C-209/03 från 2005 (studiestöd, hemvist, samhällsintegration)

I detta domslut slås det fast att:

– artikel 12 första stycket EG utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka endast studerande som har sitt hemvist i medlemsstaten har rätt till bistånd samtidigt som en medborgare i en annan medlemsstat enligt samma bestämmelser inte kan anses ha sitt hemvist i medlemsstaten i egenskap av studerande, ens om han eller hon lagligt bor i landet och har genomfört en betydande del av sina gymnasiestudier där och därmed har en faktisk samhällsanknytning i denna stat.

Collins C-138/02 från 2004 (tillfälligt arbete)

I detta domslut slås det fast att:

– rätten till likabehandling inte utgör ett hinder mot att man i nationell lagstiftning uppställer bosättningsvillkor för beviljande av arbetslöshetsbidrag – i den mån detta villkor är grundat på objektiva hänsyn som är oberoende av personernas nationalitet och som står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas av de nationella bestämmelserna.

Meeusen C-337/97 från 1999 (bosättningsort)

I denna dom slås det fast att en migrerande arbetstagare ej behöver vara bosatt i landet där han/hon arbetar för att kunna kräva rätt till landets sociala förmåner. Detta gäller även dennes anhöriga.

9. Annat (FEUF etc.)

Kommissionen mot Österrike C-75/11 från oktober 2012 (diskriminering av utländska studerande).

Domstolen fastslår att Österrike inte uppfyller sina skyldigheter enligt EU-rätten genom att i princip enbart ge studerande vars föräldrar mottar österrikiska familjebidrag nedsatt pris på transporter. Denna regel anses vara en indirekt diskriminering eftersom villkoret är lättare att uppfylla för österrikiska medborgare då deras föräldrar i regel mottar sådana bidrag.

Prete C-367/11 från oktober 2012 (fri rörlighet)

Belgisk lag krävde minst sex års studier i landet för att en särskild arbetslöshetsersättning skulle kunna betalas ut. Detta strider mot fri rörlighet för personer, konstaterar EU-domstolen. Målet rör en fransk medborgare som sökte arbete som sekreterare i Belgien. När hon inte fick jobb där ansökte hon, hos den belgiska arbetsmarknadsmyndigheten, om så kallad särskild arbetslöshetsersättning för unga som söker sitt första arbete. Myndigheten avlog dock kvinnans ansökan med motiveringen att hon, enligt belgiska regler, måste ha fullgjort minst sex års studier i landet för att beviljas ersättningen. EU-domstolen fastslår nu att artikel 39 EG utgör hinder för en sådan nationell regel enligt vilken det krävs sex års studier, i den mån som detta krav utgör hinder för beaktandet av andra representativa omständigheter som kan visa att det föreligger en faktisk anknytning mellan sökanden och den aktuella geografiska arbetsmarknaden. Den belgiska regeln går därför utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det mål som eftersträvas med nämnda bestämmelse, vilket är att säkerställa förekomsten av en sådan anknytning.

Dereci mfl. C-256/11 från nov 2011 (uppehållsrätt för tredjelandsmedborgare som är anhörig till svensk).

I detta domslut slås det fast att

– unionsrätten och bestämmelserna om unionsmedborgarskapet utgör inte hinder för att en medlemsstat nekar tredjelandsmedborgare uppehållsrätt i den medlemsstat när denne bor tillsammans med en EU-medborgare – som är bosatt och medborgare i nämnda medlemsstat och som aldrig har nyttjat sin rätt till fri rörlighet – förutsatt att sådant nekande inte medför att EU-medborgaren berövas möjligheten att åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger.

– artikel 7 i stadgan handlar om rätten till skydd för privatlivet och familjelivet och ska ges samma mening och räckvidd som rättigheterna i artikel 8.1 i Europakonventionen. Dock gäller bestämmelserna i stadgan endast för medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten.

Bergström C-257/10 (rätt till familjeförmåner pga av arbete i annat land)

När det enligt en nationell lagstiftning krävs att försäkringsperioder, anställningsperioder eller perioder som egenföretagare har fullgjorts för förvärv av rätt till en familjeförmån, är den behöriga institutionen i en medlemsstat skyldig att för detta ändamål beakta sådana perioder som i sin helhet har fullgjorts i Schweiz.

Arbetad tid i annat EU/EES-land eller Schweiz kan återopas vid återkomsten till Sverige när det gäller rätten att få familjeförmånen föräldrapenning från Sverige.

Interedil Srl C-396/09 från oktober 2011 (om högre instans bedömning inte är förenlig med unionsrätten, begreppet driftställe)

I denna dom slås det fast:

- Att unionsrätten utgör hinder för att en nationell domstol ska vara bunden av en nationell processrättslig bestämmelse, enligt vilken den måste tillämpa den bedömning som gjorts av en högre nationell instans, när det framgår att den bedömning som denna högre instans har gjort inte är förenlig med unionsrätten, såsom denna uttolkats av EU-domstolen.
- Begreppet driftställe i den mening som avses i artikel 3.2 i förordning nr 1346/2000 ska tolkas så, att det fordras att det finns en struktur för utövande av ekonomisk verksamhet med ett minimum av organisation och en viss stabilitet. Enbart förekomsten av enstaka tillgångar eller bankkonton räcker i princip inte för att detta krav ska vara uppfyllt.

Zambrano C-34/09 från mars 2011 (uppehållsrätt för förälder trots att barn inte utövat rätt till rörlighet)

I denna dom slås det fast:

- att neka en tredjelandsmedborgare uppehållsrätt och arbetstillstånd i den medlemsstat i vilken han eller hennes minderåriga barn (för vilka tredjelandsmedborgaren är underhållsskyldig) bor och är medborgare, medför att barnen berövas möjligheten att nyttja rättigheter som kommer av unionsmedborgarskapet och strider därmed mot artikel 20 FEUF.

Metock C-127/08 från 2008 (familjerelation)

I detta domslut slås det fast att

- det inte kan krävas att en tredjelandsmedborgare, för att beviljas uppehållskort, ska ha vistats lagligen i en annan medlemsstat innan denne anlände till den aktuella medlemsstaten.
- det saknar betydelse, när det gäller beviljandet av uppehållskort, när och var tredjelandsmedborgaren och unionsmedborgaren gifte sig.

Rockler C-137/04 från 2006 (EU-tjänstemän, migrerande arbetstagare)

I denna dom slås det fast att:

- En tjänsteman vid Europeiska gemenskaperna ska anses vara en migrerande arbetstagare.

– Åtgärder som inskränker grundläggande friheter som säkerställs i fördraget är motiverade endast om åtgärden har ett legitimt syfte som är förenligt med fördraget, och om proportionalitetsprincipen iakttas.

Kranemann C-109/04 från mars 2005 (praktik, arbetstagare, nationella bestämmelser)

Nationella bestämmelser som hindrar eller avskräcker en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat från att lämna sitt hemland för att utöva sin rätt till fri rörlighet utgör ett hinder för denna frihet, även om de tillämpas oberoende av de berörda arbetstagarnas nationalitet.

Zhu och Chen, C-200/02 från oktober 2004

Domen anger att en EU-medborgare som är barn till tredjelandsmedborgare har fri rörlighet och rätt att bosätta sig i en annan medlemsstat, där det enda villkoret som får ställas är att familjen är socialförsäkrad och att den har tillräckliga tillgångar för att ligga det sociala bidragssystemet till last. Det får inte ställas krav på att det är unionsmedborgaren som försörjer tredjelandsmedborgaren.

Collins C-138/02 från 2004 (rätt till uppehälle)

I detta domslut slås det fast att:

- en person som har haft tillfälliga arbeten under vissa omständigheter inte kan ses som arbetstagare enligt EU-rätten
- en EU-medborgare inte har ovillkorlig rätt att uppehålla sig i en annan EU-stat enbart pga. rätten till fri rörlighet för EU-medborgare
- rätten till likabehandling inte utgör ett hinder mot att man i nationell lagstiftning uppställer bosättningsvillkor för beviljande av arbetslöshetsbidrag – i den mån detta villkor är grundat på objektiva hänsyn som är oberoende av personernas nationalitet och som står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas av de nationella bestämmelserna nationalitet.

Avello C-148/02 (2003)

Det unionsmedborgarskap som föreskrivs i artikel 17 EG (artikel 20 FEUF) har inte till syfte att utvidga fördragets materiella tillämpningsområde till att även avse interna förhållanden (i detta fall namngivning) som inte har någon anknytning till gemenskapsrätten. En sådan anknytning till gemenskapsrätten föreligger dock beträffande personer som är medborgare i en medlemsstat och vistas lagligt i en annan medlemsstat.

Carpenter C-60/00 från 2002 (tillhandahållare av tjänst)

I denna dom slås det fast att en person som tillhandahåller tjänster till mottagare i andra medlemsländer kan åberopa rättigheter enligt EU-rätten gentemot de mottagande medlemsländerna och bosättningslandet.

Grzelczyk C-184/99 från 2001 (rätt till sociala förmåner – börda för staten)

I denna dom slås det fast att medborgare i annat medlemsland har liknande rätt till sociala förmåner (studiemedel ingår inte här) som medborgarna i den medlemsstat han/hon bor. Därför gäller inte alltid kravet på status som arbetstagare eller anhörig till sådan. Personen skall dock inte innebära en ”orimlig” börda för värdstaten.

CILFIT C-283/81 från 1982 (skyldigheten att lyfta frågor till EU-domstolen)

I denna dom slås det fast om en gemenskapsrättslig fråga uppkommer vid en nationell domstol skall denna domstol fullgöra sin skyldighet att föra frågan vidare till EU-domstolen om inte frågan saknar relevans, tidigare har prövats eller att den korrekta tolkningen är så uppenbar att det inte finns utrymme för något tvivel.’

Rottmann C-135/08 från mars 2010

I denna dom konstateras att ett nationellt beslut om återkallelse av naturalisation (återkalla beslut om att tilldela medborgarskap) omfattas av unionsrätten om följden blir att personen helt förlorar sitt unionsmedborgarskap. En medlemsstat har behörighet att besluta om förvärv och förlust av medborgarskap men ett nationell domstol måste i vid sådant beslutstillfälle beakta proportionalitetsprincipen (brottets dignitet jämfört med besluts konsekvenser) dvs se till följderna för personen och dess familjemedlemmar.

10. Pågående EU-mål

C-359/13 Martens - bosättningsvillkor samt studier utanför EU, Dag då ansökan ingavs 27/06/2013

Begäran om förhandsavgörande -Tolkningen av artiklarna 20 FEUF, 21 FEUF och 45 FEUF samt artikel 7.2 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68- Likabehandling - Sociala förmåner - Nationell lagstiftning om att högre studier i en annan medlemsstat bekostas under förutsättning att vederbörande är bosatt i landet i minst tre år.

C-507/12. (Förenade kungariket) den 8 november 2012 - Jessy Saint Prix mot Secretary of State for Work and Pensions

Tolkning av artikel 7 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier - Begreppet arbetstagare - Unionsmedborgare som avstått från att arbeta eller att söka arbete på grund av de fysiska umbäranden som hänger samman med den senare delen av en graviditet och sviterna av förlossningen. Förslag till avgörande från GA finns.

C-244/13 Ogiériakhi den 6 mars 2014

Begäran om förhandsavgörande – High Court of Ireland – Tolkning av artikel 16.2 i direktiv 2004/38/EG och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68. Begreppet ”har uppehållit sig tillsammans med unionsmedborgaren i den mottagande medlemsstaten under en period av fem på varandra följande år” – Tredjelandsmedborgare vars äktenskap med en unionsmedborgare tar slut under femårsperioden och som sammanbor

under äktenskapsliknande förhållanden med en medborgare i den mottagande medlemsstaten

